

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Zuzana Koudelová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Vliv médií na rozvoj řeči u dítěte

Diplomová práce

Magisterská

Autor: Zuzana Koudelová

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Durdilová

PRAHA 2011

OBSAH

OBSAH	7
Úvod	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Řeč	10
1.1 Komunikace	11
1.2 Vývoj řeči	12
1.2.1 Předřečové stádium	13
1.2.2 Vlastní vývoj řeči	14
1.3 Slovní zásoba	17
2 Narušení komunikační schopnosti	19
2.1 Dyslálie	20
2.2 Opožděný vývoj řeči	22
3 Média	24
3.1 Tisk	25
3.2 Rozhlas	27
3.3 Televize	27
4 Dítě a televize	30
4.1 Televize, dítě a násilí	32
4.2 Televize, dítě a fantazie a tvořivost	33
4.3 Televize, dítě a řeč	34
II. PRAKTICKÁ ČÁST	37
5 Praktická část	37
5.1 Metodika průzkumu	39
5.2 Výsledky	42
5.3 Vyhodnocení odpovědí dotazníku	45
5.3.1 Pozorují rodiče u dítěte nějaké řečové obtíže?	45
5.3.2 Objevily se tyto nebo obdobné řečové obtíže již dříve v rodině?	48
5.3.3 Jaké pořady dítě sleduje?	50
5.3.4 Sleduje dítě tyto pořady pravidelně?	52

5.3.5	Využívají rodiče nějak informace a aktivity, které jim pořad poskytuje?.....	54
5.3.6	Pozorují rodiče vliv pořadu na řeč dítěte?	56
5.3.7	Co se rodičům líbí na pořadech, které jejich dítě sleduje?	58
5.3.8	Co se rodičům nelíbí na pořadech, které jejich dítě sleduje?	60
5.4	Celkové zhodnocení výsledků	63
5.5	Zhodnocení hypotéz	65
5.6	Diskuze	67
Závěr.....		69
Seznam použité literatury a pramenů		70
Seznam tabulek.....		73
Seznam obrázků a grafů		73
Seznam příloh.....		73

Úvod

S médii se setkáváme každý den. Čteme noviny, sledujeme televizi, posloucháme rádio, vyhledáváme na internetu. Média jsou nedílnou součástí našich životů a zdá se, že jejich vlivu a působení nemůžeme uniknout. Pomocí médií si utváříme představu o světě, získáváme informace, máme možnost poznat místa, o nichž bychom se jinak nedozvěděli, poznáváme, učíme se. Dospělí lidé dokáží takovéto kvantum informací zpracovat, vyberou si to nejdůležitější a rozhodnou se, jak s informacemi naloží. Jak je tomu však u dětí?

Děti jsou specifickou diváckou skupinou. Dětské pořady u nás mají tradici, vysílají se prakticky od zahájení televizního vysílání. Jsou však dětské pořady pro dítě vhodné? Jak jej ovlivňují?

Pracuji jako logopedický asistent pod supervizí klinické logopedky. Docházím do několika předškolních zařízení, kde vedu kroužek logopedie. Během svého působení pozoruji trend zhoršení řeči u dětí předškolního věku, a to jak v oblasti slovní zásoby, tak ve výslovnosti. Zajímalo mě, zda může toto zhoršení být způsobeno sledováním televize, respektive nadměrnému vystavení dítěte nekvalitním pořadům. Jsou dětské pořady opravdu přiměřené dětem? A mají jejich rodiče přehled o tom, jak televize na jejich dítě působí?

Tato práce si dává za cíl zjistit, jak a zda vůbec sledování televizních pořadů ovlivňuje řeč dítěte. V teoretické části bude určena terminologie. Budeme se zabývat vývojem řeči, procesem utváření komunikačních schopností, ale také stavem, kdy jsou tyto schopnosti narušeny. V kapitole o médiích si stručně shrneme historii vývoje médií. Ve čtvrté kapitole pak nastíníme možný vliv médií na dítě, budou představeny různé studie zabývající se tímto tématem.

V praktické části pak budeme pomocí dotazníkového šetření zjišťovat, jak rodiče vnímají vliv médií na jejich dítě, zda mají přehled o tom, co dítě sleduje a jestli s informacemi a poznatky získanými sledováním televize dále nějak pracují, nebo zda zůstávají pouze pasivními diváky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Řeč

Řeč je základním dorozumívacím prvkem lidské komunikace. Její vymezení a definice je předmětem mnoha publikací a článků. Různí odborníci ji definují jinak.

„Řeč se pokládá za obecnou lidskou schopnost užívat výrazových neboli sdělovacích prostředků“ (Sovák, 1984, s. 15).

Podle Klenkové (2006) je řeč charakterizována třemi podstatnými rysy. Prvním je „sebezapomnění“, tzn. že řeči si nevšímáme, nesoustředíme se na ni. Dospělý člověk si jí většinou všimne, až když se vyskytne nějaký problém. Druhou charakteristikou je vázanost řeči k druhým osobám. Řečí se obracíme k jiným, komunikujeme s nimi, předáváme jim informace. Řeč je tedy spojovacím článkem mezi oblastmi já a ty. A nakonec třetím rysem typickým pro řeč je její univerzálnost. Není omezena jen na určitou oblast, např. na to, co zrovna vidíme, co je přítomné. Řečí můžeme vyjádřit jakoukoliv myšlenku, můžeme jí vyjádřit vše a to za jakýchkoliv okolností.

Řeč jako taková se skládá ze slov. Každé slovo má svůj význam, slouží jako označení věcí, stavů, činností atd. Pravidla použití slov nejsou náhodná, nýbrž jsou dána kulturními a sociálními zvyklostmi dané společnosti. Slovo může v různých kulturách mít zcela odlišné významy. Ani pravidla spojování a řazení slov nejsou nahodilá. Řídí se vždy gramatikou daného jazyka.

Je důležité rozlišovat pojmy „jazyk“ a „řeč“. „Jazyk je kód složený z pravidel zohledňujících co slova znamenají, jak se tvoří, jak se skládají dohromady a jaké kombinace slov jsou nejlepší pro určité situace. Řeč je verbální forma jazyka. Jazyk může být vyjádřen mnoha způsoby, včetně alternativní a augmentativní komunikace“ (King, 2007).

I když je každý jazyk jiný, je možno vysledovat znaky, jež jsou všem společné. Jedná se o tzv. jazykové roviny (např. rovina gramatická, pragmatická, lexikální, sémantická atd.). Stejný je také vztah mezi jazykem

a řečí. Každý člověk se řeč musel nejdříve naučit, aby mohl ve svém jazyce komunikovat.

1.1 Komunikace

Sovák (1984, s. 21) definuje komunikaci jako „*výměnu neboli přijímání a zpracování, popř. vydávání informací.*“ Tato výměna informací probíhá mezi lidmi, z nichž jeden informace předává a druhý je jejích příjemcem.

Samotný proces komunikace je rozdělen do části recepce a percepce. Během recepce dochází u osoby, jež chce předat informaci, ke vzniku myšlenky, nápadu nebo názoru. Tento obsah je zakódován do symbolů, znaků a pohybů, jimiž je předán druhé osobě - příjemci. V procesu percepce je pak obsah vnímán příjemcem, slova, symboly a znaky jsou dekodovány a příjemce může na předaný obsah reagovat (Klenková, 2006).

Pod pojmem komunikace rozumíme většinou komunikaci verbální, tedy tu, která probíhá pomocí slov. Slova mohou být jak řečená, tak psaná. Podmínkou ke správnému pochopení a zapojení se do verbální komunikace je dobrá znalost jazyka, v němž komunikace probíhá. Jen tak můžeme předejít nedorozuměním a dezinterpretacím vzniklým z nesprávného dekodování předané informace.

Komunikace neverbální, popř. též nonverbální, neslovní, mimoslovní, je velmi důležitou složkou předávání informací. Řadíme sem mj. gesta, intonaci, postoj těla, výrazy tváře, ale i oblečení, nebo různé doprovodné prvky, jako je např. mlaskání při jídle, nebo hlasitost projevu. Prvky neverbální komunikace jsou závislé na kulturních zvyklostech dané země. Co je v jedné zemi projevem neúcty, nevychovanosti nebo odmítání, může v jiné kultuře znamenat uznání nebo běžnou společenskou zvyklost. Neverbální komunikace obvykle doprovází mluvenou řeč. Doplnuje její význam, přidává sdělení důraz, nebo jej naopak zjemňuje, může podtrhnout důležitost projevu, avšak i odhalit nesoulad mezi slovy a skutečným postojem mluvčího. Někdy však neverbální komunikace složí jako samostatný druh, jako způsob předávání si informací, a to např. u znakového jazyka, kde je poměr obrácen. Gesta a mimika zde slouží jako

hlavní forma sdělování, jako samostatný kód, jímž se neslyšící dorozumívají. Mluvená řeč je pak spíše doprovodným prvkem, který je využíván pouze okrajově.

1.2 Vývoj řeči

Řeč a schopnost mluvit není dána člověku od narození. Musí se ji naučit. Jak se řeč postupně vyvíjí, je člověk, nebo spíše dítě schopno stále více se zapojovat do komunikace. Se zvětšováním slovní zásoby se nám stává rovnocenným komunikačním partnerem.

Samotný vývoj řeči však není nahodilým procesem. Vyžaduje jednak jistou úroveň vývoje myšlení, senzomotoriky, socializace atd., ale také účast a podporu „učitele“. Tímto učitelem je nejčastěji rodič nebo rodiče, tedy osoby, které s dítětem tráví nejvíce času a nejvíce na něj mluví. Zároveň také vyžadují od dítěte reakci. Dítě se tímto způsobem naučí komunikovat, mluvit, pochopí principy interakce mezi ním a okolím.

Pro diagnostiku a nápravu případných patologií v řeči je třeba znát její správný vývoj. Každé dítě prochází stádii, která jsou charakteristická určitými projevy. Pokud dítě setrvá v některém stádiu příliš dlouho, vynechá jej, popř. se projevuje výrazně jinak, než je charakteristické, je to důvod pro návštěvu logopeda a zahájení terapie.

Mnozí autoři odborných publikací dělí stádia vývoje řeči jinak. V této práci bude použito členění na stadium přípravné neboli předřečové a stadium vlastního vývoje řeči (shodně uvádí též Klenková, 2006).

1.2.1 Předřečové stádium

Probíhá před vlastním osvojením řeči. Jedná se tedy o dobu, než začne dítě říkat svá první slova. *„V období, které probíhá přibližně do 1 roku života, si dítě osvojuje zručnosti a návyky, na jejichž základě vzniká později skutečná řeč. Tyto činnosti charakterizujeme jako předverbální a neverbální aktivity“* (Klenková, 2006, s. 34).

Toto období začíná v okamžiku narození dítěte. Již tehdy můžeme říci, že dítě vnímá okolní svět mj. i skrze zvuky. Jedinou reakcí a projevem, jehož je v této době schopno, je křik. *„První týdny po narození nemusí být křik signálem nouze, ale jen reflexním dějem, který slouží k procvičení dechového a hlasového ústrojí“* (Kutálková, 2005, s. 20). Křik, zprvu reflexní a charakteristický tvrdým hlasovým začátkem, se pozvolna mění na záměrnou činnost. Pro dítě je to způsob jak přivolat matku, jak dát najevo, že se mu něco nelíbí, nebo že by naopak něco chtělo. Jak se dítě učí rozlišovat potřeby, učí se i používat různé formy křiku. Zde se pak objevuje měkký hlasový začátek, označující většinou příjemné pocity.

Mezi 2. a 3. měsícem života dítěte se zvukový projev mění na broukání, popř. žvatlání. Sovák (1984) tvrdí, že tato činnost je pudová a objevuje se u všech dětí, a to i rozličných národností. Děti vyluzují zvuky tak, že různě polohují jazyk. Tím tvoří různé artikulační dutiny. Vzniklé zvuky pak připomínají hlásky lidské řeči. Sovák dále rozlišuje žvatlání pudové, které se objevuje i u neslyšících dětí, a žvatlání napodobovací. Při něm dítě vyluzuje zvuky, které zároveň i slyší. Zapojí se tedy sluchová kontrola a dítě zvuky vyluzuje vědomě, s cílem je opakovat.

I když je dítě zdánlivě pasivní a verbálně se neprojevuje, je důležité i během tohoto prvního půl roku myslet na jeho řečovou výchovu. *„Lidská řeč je pro dítě zvukem, který vždycky nese důležitou informaci (blížící se pohlazení, máma nese jídlo). Musí to být ale řeč živého člověka, ne proud slov linoucí se z rádia v kočárku nebo z celý den hrající televize. Pokud je dítě nuceno poslouchat celý den rozhlas nebo televizi, lidský hlas ztrácí svou výlučnost, na niž je dítě od narození „naladěno“. Stává se zvukovou kulisou, na kterou není třeba reagovat. Dítě sice slyší, ale odvyká si přesně poslouchat, přestává na řeč reagovat více než na jiné zvuky. Později už*

prostě neumí přesně vnímat zvukovou podobu řeči, nepřesně napodobuje jednotlivé hlásky, komolí slova.“ (Kutálková, 2005, s. 22).

Dříve než dítě začne mluvit, přichází období porozumění řeči. Můžeme ho datovat asi do 10. měsíce věku. Dítě sice ještě neumí produkovat slova, ale chápe jejich význam. Dává to najevo např. plněním pokynů (udělej pápá, udělej paci paci, jak jsi velký apod.). V tomto období je ještě více než před tím potřeba dávat si pozor na to, co před dítětem říkáme a jak na něj mluvíme. Nechceme-li, aby dítě používalo nevhodné výrazy dospělých, nesmíme je před ním říkat. Stejně tak není vhodné dovolit lidem na dítě tzv. šíšlat, nebo mluvit příliš mazlivě.

1.2.2 Vlastní vývoj řeči

1. rok

Zhruba okolo prvního roku řekne dítě první slovo. Tehdy tedy začíná vlastní vývoj řeči. První slova jsou téměř vždy velmi jednoduchá, taková, aby se dítěti dobře vyslovovala. Jsou to opakující se slabiky jako např. mama, tata, pipi apod. Klenková (2006) uvádí, že tato první slova jsou neohebná, v prvním pádě, většinou se jedná o podstatná jména. Slova mívají větný význam. To znamená, že dítě jedním slovem vyjádří celou větu.

V tomto období také rodič začíná vést s dítětem „rozhovor“. Až dosud rodič dítěti předával informace a to je přijímalo jen pasivně. Rodič na dítě mluvil, popisoval mu svět, nebo vyprávěl pohádku a dítě neumělo být rodiči partnerem v rozhovoru. Nyní se to mění. Dítě tak, jak se rozvíjí jeho schopnost tvořit slova a mluvit, může s rodičem komunikovat. Mohou spolu vést dialog.

I když se slovní zásoba dítěte zvětšuje, stále ještě není plnohodnotným dorozumívacím prvkem. Dítě po prvním roce života komunikuje hlavně gesty, pohledem, ukazováním apod. V souvislosti se slovní zásobou mluví Klenková (2006) také o hypergeneralizaci a hyperdiferenciaci. Tyto pojmy označují stav, kdy dítě jedním slovem označuje vše. Např. „haf“ znamená

nejen psa, ale vše, co je chlupaté a má čtyři nohy (pak se jedná o hypergeneralizaci). Opačným případem je situace, kdy dítě jedním slovem označuje jenom tuto jednu konkrétní věc. Takže „píp“ znamená pouze jednoho konkrétního ptáčka na obrázku, ale už ne ptáčka za oknem, nebo kanárka v kleci. Tehdy mluvíme o hyperdiferenciaci.

Slovní zásobu dítěte rozvíjíme tak, že na dítě mluvíme, vedeme s ním dialog, nebo mu zpíváme. Nic z toho však neprobíhá násilnou formou. Vše je formou hry. Snažíme se dítě motivovat a zaujmout.

Rozvíjíme také obratnost mluvidel. *„Aby dítě mohlo zřetelně mluvit, musí dosáhnout určité obratnosti mluvidel. Hry na čertíka (vyplazování jazyka, mrskání jazýčkem ze strany na stranu), olizování rtů do kruhu, snaha olíznout si špičku nosu nebo dosáhnout jazykem na bradu, špulení rtů a další zdánlivě dětinské hry jsou nesmírně účinným cvičením, které postupně zlepšuje jemnou motoriku (pohyblivost) mluvidel a usnadňuje tak napodobování správných artikulačních pohybů.“* (Kutálková, 2005, s. 26).

2. rok

Je celkem logické, že tak jako jsou rozdíly mezi dospělými, jsou i rozdíly mezi dětmi. Každé dítě je individuální a nejvíce patrné to bývá v tomto věku. *„Některé děti už mluví velmi pěkně, vyslovují zřetelně, dovedou pojmenovat samozřejmě všechny lidi v rodině, mnoho předmětů v domácnosti a všechna možná zvířata na obrázcích.... Některé děti však sotva začínají říkat první slova a sotva je jim rozumět.“* (Matějček, 2005, s. 101). Je důležitá trpělivost. Jedná se většinou jen o vývojové opoždění, které dítě v průběhu několika měsíců dožene.

Dítě již dokáže tvořit dvouslovné věty. Jeho slovní zásoba se rozvíjí. V tomto období se často ptá „Co je to?“ Na tyto otázky je důležité reagovat, i když jsou odpovědi stále stejné. Dochází k velkému rozvoji slovní zásoby.

3. rok

Klenková (2006) uvádí, že dítě v tomto věku již používá přídavná jména, začíná skloňovat, tvoří souvětí. Pro souvětí je typická vlastní gramatika. Dítě si ji osvojuje pomocí slyšených dialogů ze svého okolí. Zpočátku nedokáže rozlišit, zda věta nebo slovo jsou v gramaticky správně formě. Asi do 4 let se jedná o vývojový a zcela přirozený dysgramatismus, který postupně vymizí. Po 3. roce pozorujeme u dítěte snahu zapojovat se do rozhovoru a udržovat ho se svým okolím. Ve 4 letech dítě stále častěji komunikuje přiměřeně situaci. Dokáže také řeč používat jako prostředek regulace svého okolí.

Ve 4 až 6ti letech již komunikuje dítě bez problémů. Gramatika se upevňuje, slovní zásoba rozšiřuje. Věnujeme pozornost zejména mluvním vzorům. Pokud je to možné, nevystavujeme dítě šišlání, ráčkování nebo jiným řečovým patologiím. Existuje riziko tzv. psychické infekce, kdy dítě přejme patologický řečový vzorec třeba jenom proto, že mu přijde zajímavý, nebo odlišný.

Prudce se rozvíjí slovní zásoba. Napomáhá tomu pobyt v předškolním zařízení, kde se dostane do styku s vrstevníky, ale i jinými dospělými než jsou jeho rodiče. Dítě v tomto prostředí musí celý den reagovat na verbální podněty okolí, což jej samotného podněcuje k tomu, aby mluvil. Je-li vystaveno správnému vlivu, je to pro rozvoj řeči velmi podnětné prostředí.

„Velkým nebezpečím pro rozvoj řeči je sledování televize. Pasivní sezení před obrazovkou, konzumace hotových příběhů často nevalné kvality, bez možnosti příběh upravit podle své fantazie, jakkoliv ovlivnit výběr námětu, to jsou všechno okolnosti pro rozvoj řeči nepříznivé a jsou v rozporu a přirozeností dítěte. Dítě se dívá, ale neposlouchá... Tomu, co se mluví, často stejně nerozumí, zvláště dívá-li se na pořady určené starším dětem. Málodky je po ruce dospělý, který by mohl vysvětlit, čemu dítě nerozumí, který by upozornil na věci podstatné, pomohl s hodnocením pořadu a naučil dítě televizi vypnout, nestojí-li pořad za nic.“ (Kutálková, 2005, s. 38).

Vývoj řeči bývá ukončen mezi šestým a sedmým rokem. Dítě by v tomto věku mělo zvládat artikulovat bezchybně všechny hlásky, používat gramaticky správné tvary slov, věty i slovosled. Řeč by měla být plynulá, srozumitelná. Není-li něco z toho v pořádku, je to důvod pro zásah odborníka – logopeda.

1.3 Slovní zásoba

Je soubor všech slov, jejich tvarů a různých slovních spojení, které jedinec v daném jazyce ovládá. Dělí se na slovní zásobu aktivní a pasivní.

Do aktivní slovní zásoby patří ta slova, jež jedinec běžně používá, rozumí jim, chápe jejich význam. Pasivní slovní zásobou jsou ta slova, jejichž význam sice jedinec chápe a rozumí mu, ale v běžné řeči je nepoužívá.

Dříve než dítě řekne první slovo, musí mít určitou úroveň pasivní slovní zásoby. Dítě již rozumí, co mu říkáme, ale samo ještě není schopno slova produkovat. Jak se jeho slovník obohacuje, začíná stále více komunikovat. Dochází tedy k přechodu od pasivního slovníku k aktivnímu. Nicméně pasivní slovní zásoba je stále ještě větší, než ta aktivní. Částečně je to dáno nevyvinutostí myšlení dítěte (nějakou dobu trvá, než porozumí významu slova, než si ho zapamatuje a může jej začlenit do slovníku), částečně neobratností mluvidel (není schopno slovo přesně artikulovat). Okolo 3. roku dochází k prudkému nárůstu aktivního slovníku. Dítě zná a rozumí asi 1000 slovům (Klenková, 2006). Aktivní slovní zásoba roste až do dospělosti.

Slovní zásobu, a to jak aktivní tak i pasivní, můžeme rozšiřovat a zvětšovat v průběhu celého života. V dětství tak můžeme činit např. rozhovorem s dítětem, komentováním činností (popisujeme, co zrovna děláme, co vidíme, co bude zítra apod.), vyprávěním... Ve vyšším věku a dospělosti pak také četbou, sebevzděláváním atd.

Klenková (2006) uvádí jakýsi přehled vývoje slovní zásoby:

Roční dítě má slovní zásobu asi 5 – 7 slov.

Dvouleté asi 200 slov.

Tříleté dítě zná téměř 1000 slov.

Čtyřleté 1500 slov.

Před nástupem do školy činí slovní zásoba 2500 – 3000 slov.

Slovní zásoba dospělého člověka je zhruba 10 000 slov.

Klenková však také odkazuje na nesrovnalosti v šetřeních zaměřených na slovní zásobu. Některé výzkumy jsou zaměřeny pouze na aktivní slovní zásobu u dětí určitého věku, jiné uvádí i slovní zásobu pasivní.

2 Narušení komunikační schopnosti

Schopnost komunikovat je v životě člověka naprosto nezbytná. Pomocí komunikace se dorozumíváme s jinými lidmi, vyjadřujeme svoje myšlenky, přání, názory, projevujeme svou osobnost. V komunikaci navazujeme vztahy s jinými lidmi. Pomocí procesu komunikace se také učíme, dozvídáme se nové věci, stáváme se součástí okolního světa.

Komunikovat můžeme

- verbálně pomocí řeči
- neverbálně, tedy pomocí gest, mimiky, postoje apod.

Nejvýznamnější část komunikace se odehrává verbálně. Řečí, slovy vyjadřujeme nejvíc z toho, co chceme druhým osobám sdělit. Je tedy důležité, aby tato schopnost byla u člověka plně rozvinutá, na úrovni přiměřené věku, jazykovému prostředí, ale také vzdělání nebo zaměstnání.

Narušení komunikační schopnosti je předmětem oboru logopedie. „*Za narušenou komunikační schopnost nelze u dítěte považovat určité projevy, které jsou fyziologickými jevy. Například v období okolo 3. – 4. roku života dítěte se může projevit Fyziologická neplynulost (dysfluence); není to ještě projev narušené komunikační schopnosti, ale je vhodné poradit se s odborníkem. Přibližně do 4 let života dítěte se projevuje fyziologický dysgramatizmus, určité nedostatky v gramatické složce řeči nepokládáme za narušení komunikační schopnosti. Za narušení komunikační schopnosti nelze také považovat nesprávnou výslovnost, vynechávání nebo záměnu hlásek při výslovnosti v období, kdy se jedná o jev fyziologický – fyziologická dyslalie*“ (Klenková, 2006, s. 53). Je na odborníkovi, aby posoudil, zda se jedná o fyziologický, tedy přirozený jev, nebo zda se již jedná o patologii mluvního procesu.

Klasifikace narušené komunikační schopnosti je nejčastěji uváděna na základě symptomatologie. Uvádí ji Lechta (in Klenková, 2006, s. 55) a dělí do 10 kategorií:

1. Vývojová nemluvnost (vývojová dysfázie)
2. Získaná orgánová nemluvnost (afázie)
3. Získaná psychogenní nemluvnost (mutismus)
4. Narušení zvuku řeči (rinolalie, palatolalie)
5. Narušení fluence (plynulosti) řeči (tumultus sermonis, balbuties)
6. Narušení článkování řeči (dyslalie, dysartrie)
7. Narušení grafické stránky řeči
8. Symptomatické poruchy řeči
9. Poruchy hlasu
10. Kombinované vady a poruchy řeči

Není předmětem této práce podrobně se zabývat jednotlivými kategoriemi narušené komunikační schopnosti. Přiblížíme si tedy pouze ty, jež jsou v předškolním věku nejfrekventovanější a pro porozumění terminologii v následujících kapitolách jsou významné.

2.1 Dyslalie

„Dyslalie (patlavost) je neschopnost používat jednotlivé hlásky či skupiny v mluvené řeči podle stanovených ortoepických norem“ (Hála in Škodová, Jedlička, 2007, s. 332). Hláska je tedy vytvářena na nesprávném místě, nebo nesprávným způsobem.

Při posuzování dyslalie je třeba rozlišit fyziologickou patlavost. Fyziologická patlavost je založena na skutečnosti, že mluvidla ještě nejsou dostatečně zralá a tedy ani schopná hlásku správně vytvořit a vyslovit. Je tedy přirozené, že v určitém věku ještě není dítě schopno hlásky vytvořit (např. 3 leté dítě není schopno vyslovit hlásku R nebo Ř, protože jeho mluvidla na to nejsou zralá).

Dyslálie – vadná výslovnost je pak stav, kdy způsob tvorby hlásky je vadně zafixován. V takovém případě je třeba zásahu logopeda a zahájení nápravy.

Klenková (2006) uvádí, že dyslálie je nejčastější poruchou komunikačních schopností u dětí předškolního věku, přetrvává do cca 7. roku věku dítěte, kdy je řeč již vyvinuta a fixují se mluvní stereotypy. „*S přibývajícím věkem výskyt nesprávné výslovnosti klesá (nejprudší pokles je uváděn ve věku 5 – 9 let). Příčinou je jednak vliv procesu dozrávání jedince, výuka čtení, psaní (při níž si uvědomí různorodost hlásky a identifikuje grafémy s fonémy), jednak vliv logopedické intervence*“ (Klenková, 2006, s. 100).

Příčiny dyslálie mohou být vnitřního nebo vnějšího původu.

Mezi vnitřní patří podle Klenkové (2006) poruchy sluchu, nedostatečná diskriminace zvuků, anatomické vady řečových orgánů, neuromotorické poruchy, nebo kognitivně-lingvistické nedostatky.

Dalšími faktory ovlivňujícími vznik dyslálie jsou pak dědičnost, vlivy prostředí (např. nesprávný mluvní vzor, nedostatek podnětů, podporování v „roztomilém šišlání“ apod.), nedostatek citů, ale také např. narušené sluchové nebo zrakové vnímání, nebo poruchy centrálního nervového systému.

Náprava dyslálie by měla vždy probíhat pod vedením logopeda. Aby byla řeč v pořádku při nástupu do školy, je třeba začít s terapií již v předškolním věku. Mluvíme o reedukaci výslovnosti.

Škodová a Jedlička (2007) uvádí, že reedukace výslovnosti je procesem učení, který má několik etap:

- etapu přípravnou a vyvozovací
- etapu upevňovací
- etapu závěrečnou - automatizační

V přípravné etapě se pomocí motorických cvičení, her, rytmizace, zlepšování zrakové a sluchové pozornosti mluvidla „rozcvičují“, poté se

přechází k vyvozování hlásky. Během upevňovací fáze se dítě učí používat hlásku ve slovech a větách. Výsledkem závěrečné fáze je, že dítě začne hlásku používat spontánně při běžné komunikaci s okolím.

2.2 Opožděný vývoj řeči

Většina dětí začíná mluvit okolo prvního roku života. Za první slovo se považuje takové, které je řečeno vědomě při nějaké situaci nebo se váže k určité osobě. Někdy ovšem děti začnou mluvit později (častěji se to stává u chlapců). *„Jestliže dítě nemluví ani po třetím roce nebo mluví podstatně méně, než je v tomto věku obvyklé, a stav se nijak výrazně nemění, jde už o opožděný vývoj řeči a dítě patří v každém případě do odborné péče. Týdny kolem třetích narozenin jsou jakýmsi předělem v životě dítěte, kdy nastupuje další etapa v jeho vývoji“* (Kutálková, 2002, s. 131).

V případech, že dítě ani ve třech letech nemluví, je třeba hledat příčiny. Slyší dítě dobře? Vnímá zrakové podněty? Je jeho intelekt v normě? Jednou z příčin opožděného vývoje řeči může být například mentální retardace, nebo autismus. Také je potřeba zjistit, zda dítě netrpí anomálií orofaciálního systému, která by mu bránila v řeči.

Klenková (2006) uvádí jako nejčastější příčiny opožděného vývoje řeči:

- prostředí – nepodnětné, nestimulující prostředí, kde dítěti není věnován dostatek pozornosti. Takové dítě pak nemá odezvu na své pokusy o komunikaci a po čase tuto snahu vzdává.
- citová deprivace
- genetické vlivy
- nedonošenost, předčasné narození dítěte, s tím související nevyzrálá nervová soustava
- lehká mozková dysfunkce

Při nápravě opožděného vývoje řeči je třeba respektovat několik zásad:

- dítěti je třeba poskytnout dostatečně podnětné prostředí a dostatek pozornosti, dítě je třeba k mluvení správně stimulovat

- je třeba respektovat vývojová stádia řeči. Nedají se přeskočit, tzn. že nemůžeme očekávat, že dítě, které téměř vůbec, nebo vůbec nemluví začne říkat hned celá slova (babička, maminka...). Postupujeme po stádiích, tedy nejdříve používáme zjednodušená označení (baba, mama...)
- rozvoj slovní zásoby přichází až po upevnění základu. Rozvíjíme hlavně obsahovou stránku řeči, tzn. že se nezaměřujeme až tak na precizní výslovnost, ale spíš na pojmenování, na vyjádření myšlenky. K tomu využíváme zejména obrázků, hraček, okolí, přirozených situací, ale také audiovizuální techniku a počítačové programy
- důležité je zajistit rozumění řeči – dítě rozumí, co mu říkáme, správně slyší a chápe

„Dítě s opožděným vývojem řeči v období předškolního věku může vyžrát na základě odpovídající péče, která je věnována jeho celkovému rozvoji a v rámci toho i rozvoji řeči, jeho opoždění se může úplně vyrovnat. Roli zde sehrává podpora komunikační schopnosti prováděná ve spolupráci rodič-logoped-mateřská škola. Komunikační schopnost bude odpovídat jeho věku, bez obtíží zahájí povinnou školní docházku“ (Klenková, 2006, s. 67).

3 Média

Média nás provází na každém kroku. Stala se nedílnou součástí našich životů, jsou pro nás samozřejmostí, mnohdy jejich přítomnost už ani nevnímáme. Přesto nás však ovlivňují. Jsou zdrojem informací, poznání i zábavy. Mohou nás inspirovat, podněcovat, vzbuzují v nás emoce, provází nás téměř na každém kroku. Každý den se jejich prostřednictvím dozvídáme mnoho novinek z celého světa. Život bez médií si už ani neumíme představit.

Pod pojmem média dnes většinou rozumíme tisk, rozhlas, televizi. Jedná se o prostředky, které nám nějakým způsobem předávají jistou informaci, komunikují s námi. Vezmeme-li ovšem v potaz samotný význam slova médium, definice může být mnohem složitější. *„Ze slova „médium“ je zřetelně patrný jeho původ. Vychází z latiny a znamená prostředek, prostředníka, zprostředkující činitel – tedy to, co něco zprostředkovává, zajišťuje. S výrazem, či pojmem médium se tak můžeme setkat ve fyzice, chemii, biologii, výpočetní technice i teorii sociální komunikace. A právě obory, které se věnují různým projevům mezilidské, sociální komunikace, označují pojmem médium/média to, co zprostředkovává někomu nějaké sdělení, tedy médium komunikační“* (Jirák, Köpplová, 2007, s. 16). Pojem médium tak může nabývat celé řady významů. Můžeme tak označovat techniku, která přenos informace, komunikace zajišťuje. Můžeme tak označovat lidi, kteří příslušné informace vypouští. Významů je mnoho a jejich použití se liší podle situace, o které mluvíme a podle osob, s nimiž komunikujeme.

Jirák a Köpplová dále uvádí, že ani samotná komunikace nemůže probíhat bez médií. Hlavním komunikačním médiem je samotná řeč – informace převedená do kódů. Tyto kódy označují jako primární komunikační média. Jedná se o zprostředkovatele sdělení mezi účastníky komunikace.

Sekundárními komunikačními médii jsou pak prostředky, jež mají pomoci překlenout čas nebo vzdálenost. Tedy zachycují sdělení tak, aby bylo možno jej přenést a tlumočit účastníkovi komunikace na jiném místě v jinou dobu. Jedná se např. o obrázky (nástěnné malby), písmo, později

tisk, záznamové zařízení nahrávající zvuk, televize, telefon, později i počítačové technologie atd.

Média oslovující velkou skupinu lidí, označujeme jako masová média. *„Jejich podstatným rysem je skutečnost, že nepodporují vysílání a přijímání sdělení na obou stranách, nýbrž svou podstatou staví jednoho účastníka do role vysílatele (podavatele) a druhého do role příjemce. A právě předpokládaná povaha příjemce, tj. početné skupiny lidí, kteří mají navzájem slabé, nebo žádné sociální vazby (i když od života jiných lidí nejsou nikterak odděleni), většinou se neznají, tvoří tedy „masu“ – svádí k představě o anonymním souboru příjemců, který dal těmto médiím označení“* (Jirák, Köpplová, 2007, s. 21).

Pro účely této práce využijeme zjednodušené chápání médií. Pojmem „média“ tedy budeme označovat tisk, rozhlas, televizi a internet.

3.1 Tisk

V dějinách tisku byl stěžejním okamžikem vynález knihtisku Johannesem Gutenbergem okolo roku 1448. Od této chvíle již bylo možno tisknout naráz velké množství písmen, slov i stran a do té doby běžné přepisování knih mohlo být zapomenuto. S knihtiskem přichází také velká změna. Do jeho vynálezu se přepisovaly pouze církevní knihy. Gutenberg však tiskl i menší knihy, kalendáře apod. (<http://www.quido.cz/objevy/tisk.htm>). Významnost vynálezu knihtisku spočívá ve skutečnosti, že od této chvíle bylo možno zpřístupnit informace široké skupině lidí. Bylo možno tisknout totožné informace opakovaně, tedy vyrobit velké množství kopií např. jedné knihy. Plné využití této skutečnosti vedlo ke vzniku novin. Informace a vědomosti tak přestávají být privilegiem úzké skupiny vyvolených, ale stávají se dostupnými pro veřejnost.

„Tiskaři, kteří na vynálezu Johanna Gutenberga zakládali své živnosti, hledali vytížení pro tiskařské stroje a mezi většími zakázek začali vydávat jednorázové tisky líčící události, které se staly tam, kde měli své

informátory. Tehdy vycházely tyto první noviny jen ve stovkách výtisků, ale byl to začátek shromažďování a rozšiřování informací, jehož vývoj už nebylo možné zastavit“ (<http://www.chytrous.cz/petisetleta-historie-novin/>). První tištěné noviny tak vycházejí v roce 1605 ve Štrasburku.

Prvním českým deníkem byly Havlíčkovy Národní noviny, jež začal vydávat v revolučních letech 1848 – 1849. Vedle něj se začaly vydávat také periodika Pražský večerní list, Noviny Lípy slovanské aj. (Končelík, Večeřa, Orság, 2010).

„Periodika, která se od 30. let 19. století obracela na stále početnější skupiny gramotných, ale málo vzdělaných čtenářů, se označují jako masový tisk. Masovými listy se rozumí především noviny, které se rozšiřovaly především pouličním prodejem (pomocí kamelotů nebo prostřednictvím prodeje v kioscích) a minimálně (pokud vůbec) formou předplatného a byly určeny masovému čtenáři“ (Jirák, Köpplová, 2007, s. 30).

Vznik novin a jejich masový tisk, byl zpočátku pouze doplňkovou činností. Pro tiskaře se jednalo pouze o doplňkovou aktivitu, hlavní náplní jejich práce byl tisk knih. Avšak rozvoj tisku tuto skutečnost změnil. Zdrojem příjmu se stala inzerce.

Vytvořila se též nová skupina lidí. Byli to ti, kteří se zabývali výhradně shromažďováním, utřídováním a zpracováváním informací a zpráv. Vznikla nová profese – žurnalistika.

„Tištěná média maximalizovala během první republiky svou kvantitativní expanzi, souběžně se všemožně zkvalitňovala. Příznivě je ovlivňovala demokratická politika ustavené republiky, otevřená a uvolněná duchovní atmosféra, solidní ekonomický potenciál země, sociální vzestup nižších středních a nižších vrstev a kulturní a intelektuální rozmach, projevující se ve vědě a umění. Tištěná média také vstřebávala vlivy přicházející ze Západu a snažila se s nimi vyrovnat.

Periodický tisk se dostal na jeden z vrcholů svého vývoje, souběžně mu však od 20. let vyvstala konkurence rozhlasového vysílání a filmového zpravodajství. Přes tuto konkurenci měl tisk ještě rozhodující mediální vliv na společnost“ (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 32).

3.2 Rozhlas

„Rozhlas byl prvním elektronickým médiem masové komunikace. Objevil se na počátku 20. let 20. století. Zatímco 20. léta představovala éru živelného rozvoje rozhlasu spojenou s experimentováním, ve 30. letech se rozhlas stal masovou záležitostí. Tehdy také začal vážně konkurovat tištěným médiím. Přinášel informace, ale i zábavu širokým vrstvám. Objevena byla i jeho politická dimenze. Zejména totalitářské státy v něm našly zbraň své propagandy“ (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 56).

Zpočátku byl rozhlas chápán jako nástroj osvěty a kultivované zábavy, sloužil spíše k reprodukci, autorská činnost se neočekávala. Vysílány byly především přednášky, hudba, přenosy, specializovaná vysílání. Zpravodajství a publicistika se přidaly až později.

Rozhlasové vysílání u nás bylo spuštěno v roce 1923, zpočátku na hodinu denně. Zájem veřejnosti a možnosti využití rozhlasu vedly k tomu, že v průběhu dalších dvou let se vysílání prodloužilo až na šest hodin denně. *„Přibýly pravidelné přednášky s osvětovou náplní. Od podzimu 1925 bylo zahájeno vysílání pro děti, později pro ženy“ (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 61).* Začínají vznikat specifické rozhlasové žánry, vyvíjí se rozhlasová žurnalistika.

V současnosti je rozhlas jedním z nejrozšířenějších médií. Je dostupný prakticky všude. Rádio si můžeme naladit doma, na cestách, slyšíme ho i během nakupování, v čekárnách atd. Vznikají rozhlasové stanice zaměřené na úzké skupiny lidí. Vysílání je profilováno podle cílových skupin posluchačů.

3.3 Televize

„První televizní vysílání se uskutečnila v různých zemích, například v Německu při Olympiádě v r. 1936. První oficiální televizní vysílání označené za veřejné a pravidelné se uskutečnilo dne 2. listopadu 1936 v Anglii“

(http://radio.feld.cvut.cz/media/resources/Historie_Televize.pdf)

Rozšíření televize ve 40. a 50. letech znamenalo, že již nebylo třeba za informacemi cestovat. Média se dostala přímo do domácností. Televize poskytovala informaci, obraz i zvuk. Spojovala tak veškeré výhody tisku i rozhlasu. Hlavní programovou náplní byly zpočátku filmy, které byly postupem času doplňovány o přenosy a zpravodajství. Rozrůstal se také počet kanálů.

Končelík, Večeřa a Orság uvádí, že první televizní vysílání u nás bylo spuštěno v roce 1953, u příležitosti prvního máje. V prvních letech přebírala televize zpravodajství od rozhlasu, vlastní zpravodajský pořad Branky, body, vteřiny spustila televize na jaře roku 1956. *„Institucionálně vysílala televize pod zaštitěním Československého rozhlasu, samostatná státní organizace Československá televize vznikala až v letech 1957 - 1958. Teprve tehdy televizní signál pokrýl celé území republiky. Od května 1970 měli majitelé přijímačů možnost sledovat vysílání dvou televizních programů. Druhý program začal nabízet od května 1973 barevné pořady“* (<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/551/MEDIALNI-TECHNOLOGIE---TELEVIZE.html/>)

V šedesátých letech již byly součástí programu i seriály, soutěžní pořady, nebo pořady pro děti.

Mezi nejvíce známé a také nejvíce oblíbené pořady pro děti patřil v 80. letech Magion. *„Magion byl televizní pořad pro děti. Byl vysílán od 11 dubna 1984 do konce roku 1996. Specialitou pořadu bylo Magické oko, ze kterého moderátor vyndal nějakou zajímavou věc, o které si poté povídal s hostem pořadu. Pořad podporoval i výuku cizích jazyků díky Pohádkám pro Robinsony, což byly česky nadabované pohádky, které byly v cizím jazyce vysílané o den dříve v pořadu Vega jako Pohádky pro Pátky“*

([http://cs.wikipedia.org/wiki/Magion_\(po%C5%99ad\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Magion_(po%C5%99ad)))).

Dalším pořadem pak byla Vega, pro nejmenší děti např. Kuřátka nebo Studio Kamarád, nedělní dopolední blok pořadů pro děti.

Bezpochyby nejznámější a do dnešní doby stále vysílaný pořad pro děti je Večerníček. Krátký 10 minutový pohádkový příběh vysílaný Českou televizí okolo sedmé hodiny večerní, tedy v době, kdy se předpokládá, že se

menší děti již chystají na spánek. „Výtvarník Milan Nápravník je zakládajícím tvůrcem a prvním dramaturgem Večerníčku.

Animovaná znělka Večerníčku je nejstarší znělkou v České republice a uvádí ve svém konceptu „kluka - večerníčka“ v krátkém animovaném představení, před uvedením pohádky, již od léta roku 1965“

(<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%8Dern%C3%AD%C4%8Dek>).

4 Dítě a televize

Televizi je běžnou součástí našich životů. Najdeme ji téměř v každé domácnosti. Rodina, která nemá televizi, je tak trochu exotická. Naopak žádnou výjimkou není taková rodina, kde je televizí několik. V obývacím pokoji, v kuchyni, v ložnici, v dětském pokoji. Jako bychom ji chtěli mít neustále v dosahu. Je to logické. Televize nám poskytuje obrovské množství informací, ke kterým bychom se jinak nedostali, např. zpravodajství ze vzdálených koutů země. Poskytuje nám také vzdělání, rozšiřuje naše vědomostní obzory různými dokumenty a vzdělávacími pořady. Ale hlavně nás baví. Složka zábavnosti sledování televizní pořadů převažuje nad vším ostatním. Díky tomu zapínáme televizi i tzv. neúčelně a oddáváme se nevyběrovému sledování pořadů, tzn. že sledujeme i ty pořady, které nás až tak úplně nezajímají, nepřinášejí nám užitek. Nabídka je obrovská a v dnešní době je možné sledovat televizi 24 hodin denně.

Takovéto bezúčelné sledování televize ovšem rozhodně nepřináší pro diváka žádný užitek, právě naopak. Dospělý dokáže rozlišit, kdy je pro něj sledovaný pořad přínosný a kdy již ne. Pokud se rozhodne, že přínos je minimální, televizi vypne. Jak je to však u dětského publika?

Odlišnosti dětského a dospělého diváka jsou značné. *„Děti jsou součástí populace, na kterou se soustřeďuje pozornost největšího množství odborníků z oblasti masové komunikace. Je to proto, že dětské publikum má svá specifika, díky kterým je považováno za „nejohroženější“ televizními účinky. Zdá se být nesporné, že televize má na děti mnohem větší vliv než na dospělé, vzhledem k tomu, že děti ještě nemají tolik společenských zkušeností, nejsou u nich vytvořeny stereotypní reakce na různé životní situace a nemají vlastní stupnici hodnot (Uchytíl, 1998). Dá se také říci, že v průběhu dětství se děti aktivně „zmocňují“ všeho, co jim prostředí poskytuje. Televize je tedy zprvu přijímána jako další zdroj vizuálních a akustických podnětů, hodný zkoumání. Svou proměnlivostí (někdy dokonce tajemně mlčí) si pozornost malého experimentujícího a zvědavého dítěte snadno získává a udržuje.“* (Rosenbaumová, Šulová, 2002).

Doba, kterou děti tráví před televizí, se zvyšuje. Existují různé studie zkoumající dobu a pořady, na které se děti dívají, ať už s rodiči, nebo samy. Podstatným výsledkem těchto studií je, že dnešní děti již tráví před televizí více než 3,5 hodiny denně, přičemž tento čas je převážně tráven sledování pořadů určených pro dospělého diváka, tedy pořadů, které mimo jiné obsahují násilí, sexuální scény, smrt. MUDr. Lukáš Dostal ve svém článku *Dítě a televize*, publikovaném v časopise *Člověk a výchova* v roce 2004 uvádí, že dítě ve věku mezi sedmi a deseti roky ještě není plně schopno odlišit realitu a fikci. Vnitřní svět dítěte je stále spojen s vnějším světem a ani v pořadech ještě nerozezná fikci od skutečnosti. Teprve ve věku mezi osmým a dvanáctým rokem je schopno dítě pochopit, co se skrývá za reklamním spotem. Avšak ani v tomto věku ještě není přínos sledování televize takový, aby to převážilo veškeré negativní vlivy.

Posadíme-li dítě předškolního věku před televizi, bude ji sice sledovat se zaujetím, avšak valné většině věcí nebude rozumět. Televize je v tomto případě pasivním nástrojem, pouze předává informace. To, jak tyto informace příjemce zpracuje, jak je pochopí a jak s nimi posléze naloží, je druhá stránka věci. Dítě není schopno samo pochopit a zpracovat informace, které mu televizní pořady předávají. Potřebuje vysvětlení, objasnění, zkrátka diskuzi. To mu mají poskytnout především dospělí. *„Televize začíná mít v dětské skupině pomalu větší vliv než rodina nebo škola. Když dítě nezná pořad, na který se většina spolužáků dívá, ocitá se mimo skupinu, protože neví, o čem je řeč. Přesycení hlukem a hotovými informacemi vede k pasivitě v poznávání. (...) Mluvení, čtení a psaní se stává zbytečným, živý kontakt jako zdroj sociální i poznávací zkušenosti nahrazuje stroj. Nadbytek informací potlačuje fantazii, otupuje paměť i schopnost se soustředit. Do vědomí se ukládají poznatky bez jakéhokoli výběru a také bez třídění na důležité, podstatné a na ty nedůležité, zbytečné a škodlivé.“* (Kutálková, 2002, s. 75).

4.1 Televize, dítě a násilí

V pořadech pro dospělé se násilí objevuje poměrně často. Na násilí a agresi je dokonce založen celý žánr akčních filmů. Denně se v televizi setkáváme se zabíjením, vraždami, střelbou. MUDr. Dostal ve svém článku z roku 2004 uvádí, že průměrný český školák shlédne za svůj život 52 000 vražd, znásilnění, ozbrojených loupeží a přepadení. Americký divák do 18 let věku shlédne v televizi 200 000 násilných činů. S řádově obdobnými čísly se setkáme v celé západní civilizaci.

Násilí by mělo být k vidění pouze v pořadech pro dospělé, protože jen dospělí umí odlišit realitu od fikce, umí rozeznat hranice pořadu. U dětí tomu tak není. Setkají se přesto s násilím?

„Televizní pořady pro děti, zvláště pro ty nejmenší, jsou poměrně nevinné. Je tu méně vražd, méně krve. Ale pozor! Přesto je v pořadech pro nejmenší nejvíce násilí! Násilí zde má jen trochu „měkčí“ podobu: rvačky, výprasky, honičky, nadávky, výhružky atd. To však neznamená, že je – když uvážíme věk diváků – méně škodlivé.“ (Říčan, Pithartová, 1995, s. 18). Jako příklad uveďme kreslený seriál Tom a Jerry. Děj je založen na přírodním zákonu, domácí kočka loví myš. Myš je škůdce, proto nemá v domě co dělat. Ovšem v této pohádce je myš Jerry velmi roztomilá a sympatická a kocour Tom je zde vykreslen jako záporný hrdina, který nebohou myšku nenechá na pokoji. Je tedy jediné v pořádku, že se myšák všemožně brání. V průběhu děje mnohokrát způsobí kocourovi zranění a bolest (bouchne ho pánvičkou do hlavy, nechá mu spadnout na hlavu kovadlinu, rozkrájí ho nožem, pobodá ho apod.). Kocour se ale pokaždé zvedne, oklepe a zázračně se zotaví. Je to tak v pořádku?

Ve článku „Children, Adolescents and Television“ zveřejněném v časopise Americké pediatrické akademie v roce 1995 se mj. píše o vlivu televize na násilné chování u dětí. Během 10 let trvajících výzkumu bylo nashromážděno dostatečné množství dat a podkladů k tomu, aby mohlo být s jistotou potvrzeno, že na některé jedince má skutečně dlouhé sledování televize negativní vliv. Jejich chování je násilné a agresivní. Bylo také prokázáno, že časté sledování televize má za následek snížení citlivosti vůči

násilí v médiích. Tito lidé měli pocit, že svět je „zlé a děsivé místo“ a že násilí může být vhodným řešením některých problémů.

4.2 Televize, dítě a fantazie a tvořivost

Fantazie a tvořivost se u dětí začíná rozvíjet kolem druhého a třetího roku. Aby se správně rozvinula, je potřeba ji také stimulovat. To je nejlepší provádět takovými metodami, které fantazie a tvořivosti využívají, zapojují ji. Vhodné jsou například čtené pohádky. Dítě si představuje, jak která postava vypadá, jak vypadá její okolí, drak, princezna, čaroděj... Představivost zapojuje v plné míře. Ve chvíli, kdy dítěti stejnou pohádku pustíme v televizi, se jeho fantazie nijak nerozvíjí. Vše vidí, vše má před sebou, nic není třeba si domýšlet. Rosenbaumová a Šulová ve svém článku „Některé aspekty vlivu sledování televize na dítě“ z roku 2002 uvádí příklad z experimentů, v nichž byly jako podnětový materiál použity příběhy prezentované různým způsobem, např. zvukový záznam, obrazový záznam, tištěný text atp. Děti pak měly příběh dokončit pomocí kresby. V tom si počínaly nejlépe děti, které příběh pouze slyšely. Jejich kresba byla nápaditější a bohatší. Dále měly děti řešit problém. Ty, které viděly videozáznam, jej řešily pouze na základě toho, co viděly, kdežto děti, které příběh pouze poslouchaly, do řešení zapojily i vlastní nápady, nezávislé na tom, co bylo v příběhu řečeno.

„Příběhy vyprávěné lidmi prohlubují u dětí jejich citový život a fantazii, kdežto příběhy sledované v televizi – i přes velké bohatství estetických informací – předkládají dětem od nejužšího věku vlastně už hotové zážitky, a tím do určité míry omezují jejich obrazotvornost. Důsledkem nadměrného sledování televize může být jistá uniformita dětského myšlení a fantazie – děti začínají myslet v podstatě tak, jak myslí televize...“ (Uchytel, 1988, s. 12).

4.3 Televize, dítě a řeč

V předškolním věku dochází k rozvoji řeči, jak po stránce obsahové, tak formální. Dítě se učí vyjadřovat přesně své myšlenky, pojmenovávat věci a skutečnosti, poznává svět kolem sebe a učí se se světem také komunikovat. V tomto období dochází právě k zafixování správných mluvních návyků. Dítě se učí mluvit gramaticky správně, používat správně výrazy, tvary slov. Učí se také jak slova správně vyslovovat. Proto je nesmírně důležité, aby dítě v tomto období mělo správný mluvní vzor. Tzn., že by se mělo setkávat s takovými vlivy, které v největší možné míře používají spisovnou řeč a i po zvukové stránce je řeč bez zjevných vad. To platí hlavně pro osoby, s nimiž se setkává (rodiče, učitelé v předškolním zařízení apod.), ale i pro další podněty, jako jsou televizní pořady, pohádky, filmy a média všeobecně.

Zaměříme se nyní podrobněji na televizní vysílání. Je možné, aby sledování televize nějakým způsobem ovlivnilo rozvoj dětské řeči? Na tuto otázku se pokusil odpovědět rozsáhlý výzkum, jehož výsledky byly publikovány v časopise Československá psychologie v roce 2001, autory jsou Ivona Šporclová a Petr Čoupek. Jednalo se o opakovanou práci s dětmi stáří 18 měsíců a následně pak ve 3 letech věku. Soubor asi 5000 rodin měl za úkol vyplnit dotazník vztahující se k problematice řeči u svých dětí. Na vyplnění dotazníku měli několik dnů, tudíž byla zajištěna aktuálnost požadovaných informací. Základní otázkou v obou dotaznících byl údaj o době, kdy je v domácnosti puštěná televize.

V 18 měsících byla zkoumána schopnost porozumění mluvené řeči (receptivní složka) i expresivní složka. Otázky v dotazníku se zaměřovaly na to, zda dítě reaguje na pokyny a chápe jejich význam (tzn. udělá, co po něm chceme), dále pak na vlastní produkci řeči (pojmenování věcí, napodobování zvuků atd.). Ve 3 letech byla hodnocena schopnost vyslechnutí krátkého příběhu dítětem, dále to, jak verbálnímu projevu dítěte rozumí cizí lidé, gramatické chyby a nonverbální komunikace.

Ve výsledcích výzkumu se prokázalo, že v rodinách, kde je televize zapínána velmi často, děti v 18 měsících výrazně méně napodobují zvuky zvířat a více používají gesta (namísto toho, aby se pokoušely sdělit

informaci verbálně). Ve 3 letech pak děti více chybují ve verbálním projevu a také cizí lidé (nepatří do rodiny) jim méně rozumí. Jejich schopnost vyslechnout příběh a porozumět mu je nižší, než u skupiny, kde byla televize zapínána méně často. *„Nejsrozumitelněji mluví děti ze skupiny s průměrně zapínanou TV, kde však předpokládáme, že televize nemusí být nutně oním nejdůležitějším faktorem podmiňujícím zjištěnou skutečnost. Skupina dětí, v jejichž prostředí televize běží po celý den nebo jeho většinu – jak víme – méně mluví a výslovnost jejích členů je patrně proto méně zřetelná. Avšak u skupiny dětí, kde je televize minimálně sledována, nejsme na této úrovni s to dostatečně rozlišit, nakolik je tento jev současně důsledkem případných dalších vlivů a skutečností v rodinách probandů. U poruch v slovosledu je vliv častého sledování televize jednoznačný.“* (Šporclová, Čoupek, 2001, s. 522).

Vlivem na verbální schopnosti dětí se zabývaly také Kristýna Rosenbaumová a Lenka Šulová (*„Některé aspekty vlivu sledování televize na dítě“*, Československá psychologie, 2002). Porovnávají zde přínos čtení a působení televize.

Čtením obohacujeme jak aktivní, tak pasivní slovní zásobu, zlepšuje se vyjadřování. Při čtení zapojujeme levou hemisféru mozku. Musíme být aktivní, protože ne vše je nám v textu předáno. Mnoho věcí si musíme domýšlet, dotvářet, dál se informovat. To podporuje představivost. Čtení také stimuluje interakci s jiným člověkem, díky řadě otázek, které dítě při čtení textu napadnou. Čtení je tu popsáno jako veskrze aktivní proces, jedná se o aktivní způsob přijímání poznatků.

Oproti tomu sledování televize autorky popisují jako činnost pasivní. Sdělení člověku předává přímo, pohodlně. Veškeré potřebné informace jsou nám dostupné vizuálně i akusticky. Není potřeba, aby si divák něco domýšlel, není tedy rozvíjena ani fantazie a tvořivost.

„To vše samozřejmě platí pro dospělého stejně jako pro dítě; u dětí však tento fakt nabývá mnohem většího významu, vzhledem k tomu, že psychické procesy, stavy a vlastnosti se u nich teprve postupně formují.“ (Rosenbaumová, Šulová, 2002, s. 232).

Televize tedy z těchto studií vychází jako nežádoucí médium, jež je dítěti prospěšné buď minimálně, nebo vůbec ne. Odborníci vydávají různá doporučení týkající se sledování televize dětmi. Tato doporučení jsou poměrně širokého rozsahu a liší se v závislosti na lidech, jež je vydávají. Někteří propagují striktní zákaz pro děti, někteří navrhují omezenou dobu během dne, jiní zase doporučují domluvit se na začátku týdne s dítětem, co chce sledovat a povolit např. jen 5 pořadů za týden.

Média se však stále rozšiřují a jejich rozvoj je nezadržitelný. V dnešní době není možné zcela vymýtit televizi ze života svého a ani ze života dítěte. Měli bychom se tedy snažit přijít na způsob, jak ji využít ke svému prospěchu, jak eliminovat škodlivé vlivy a využít správně možnosti, které nám televize (a média obecně) poskytuje. Problém bychom neměli vidět v médiu jako v takovém, ale spíše v míře, v jaké se jimi necháme ovlivnit. Důležitý je především výběr programů a čas, který stráví dítě (popř. my jako diváci) u obrazovky, ale také to, jak s nabytými informacemi budeme dále pracovat. *„Měli bychom tedy vybrané pořady sledovat s dětmi, průběžně vysvětlovat nejasnosti – změny místa, skoky v čase – a upozorňovat na podstatné momenty děje, případně poskytnout bezpečné zázemí v některém obzvlášť napínavém místě pohádky. Po pořadu („vnímání“) přijde na řadu „rozběr“ – jestli se nám to líbilo nebo ne a případně proč, kdo byl hodný nebo zlý a proč (...) Tím se dítě zbaví nahromaděných emocí a může dojít na „akci“. Můžeme si něco z pohádky namalovat, najít v knížce, přečíst. Větší děti mohou pohádku nakreslit jako celý seriál a podle toho vyprávět. Můžeme občas poslat obrázek do televize a těšit se na odpověď. Tohle všechno směřuje k tomu, aby se dítě jen pasivně nedívalo na pohybuující se obrázky, ale aby se naučilo vnímat základní dějovou linii, sdělovanou specifickými televizními výrazovými prostředky. Aby bylo schopno hodnotit to, co vidí, a formulovat, zda se mu to líbí nebo ne.“* (Kutálková, 2002, s. 76).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 Praktická část

Vývoj řeči je složitý proces, závislý na mnoha faktorech, které se podílí na jeho utváření. Dá se říci, že řeč a její základy se začínají formovat již v batolecím věku, to znamená, že již v tomto období se dítě setkává s vlivy, které jeho budoucí řeč formují.

Určit, co všechno přesně může řeč a její vývoj ovlivňovat, je velmi těžké. Předpokládáme, že působení některých faktorů je nezpochybnitelné (kontakt s matkou a členy rodiny, správný mluvní vzor, správná činnost mimických svalů atd.). Avšak vystavení jiným podnětům je předmětem neustálého zkoumání. Patří sem mimo jiné i vliv sledování televizních pořadů, ať už určených pro děti, nebo i pro dospělé. Z výsledků výzkumů pak televize vychází jako negativní záležitost, která rozvoj řeči spíše brzdí, než rozvíjí. Dítěti teoreticky poskytuje obrovskou zásobu pasivní slovní zásoby, která však zůstává pasivní právě proto, že televize už ze své podstaty neumožňuje převést slova k okamžitému aktivnímu použití. Nenabízí žádnou interakci, není aktivním účastníkem, s nímž by dítě mohlo reálně komunikovat na přiměřené úrovni.

Nabízí se však otázka, zda je televize skutečně pouze negativním faktorem, jehož působení bychom dítě neměli vystavovat, popř. dítěti televizi dopřávat jen ve velmi omezeném množství. Přece jen se jedná o médium, které je dnes doslova všudypřítomné a domnívat se, že dítě před jeho vlivem zcela uchráníme, je naivní. Lze tedy televizní vysílání využít tak, aby pro dítě bylo přínosné?

Jak se na tuto problematiku dívají rodiče? Jsou to především oni, kdo musí ohlídat, co a jak dítě sleduje. Televize v poslední době slouží jako jakési „odkladiště“ dětí. Již v předškolním věku jsou děti posazeny před obrazovku, kde pasivně sledují pořady, kterým samy mohou jen stěží porozumět. Rodiče nesledují televizi s nimi. Naopak využívají tohoto času k tomu, aby měli „chvilku pro sebe.“

Existuje však rozdíl v tom, zda se dítě na pořad dívá s rodiči, nebo samo? Sleduje-li televizi s rodičem, je pro něj větším přínosem? Znamená to, že má pak větší šanci přeměnit pasivní poznatky a pasivní slovní zásobu v aktivní? Můžeme říct, že sledování televize s rodičem v roli jakéhosi komentátora, osoby, která může dítěti vysvětlit a objasnit pojmy, jež by samo nepochopilo, je obohacující jak po stránce rozvoje řeči, tak po stránce celkového rozvoje osobnosti?

Rodič je ten, kdo by měl mít přehled o tom, co jeho dítě sleduje a jaký to má na něj dopad. Jak se tedy sami rodiče dívají na problematiku dětských pořadů?

Na tyto otázky se pokusíme odpovědět v následující části.

Problém:

Ovlivňuje sledování televize rozvoj řeči u dítěte předškolního věku?

Cíl:

Popsat a analyzovat, jak rodiče dětí předškolního věku vnímají vliv sledování televize na rozvoj řeči jejich dětí.

Hypotézy:

Hypotéza 1: Předpokládáme, že děti, které se na televizi dívají samy, sledují pořady pravidelně.

Hypotéza 2: Předpokládáme, že děti, které se na televizi dívají samy, častěji trpí řečovou vadou, než děti, které se dívají na televizi s rodičem (aniž by se tato vada objevila již dříve v rodině).

Hypotéza 3: Předpokládáme, že u dětí, které se dívají na televizi s rodičem, budou rodiče subjektivně více pozorovat ovlivnění řeči televizí, než u dětí, které se na televizi dívají samy.

Hypotéza 4: Předpokládáme, že u dětí, které sledují televizi s rodičem, budou využity aktivity navazující na televizní pořad více, než u dětí, které se dívají na televizi samy.

5.1 Metodika průzkumu

V průzkumu jsme se zaměřili na rodiče dětí předškolního věku, tj. v rozmezí 3 – 7 let, jež sledují dětské televizní pořady.

Pro řešení výzkumného problému byla zvolena metoda sběru dat pomocí dotazníků. „*P. Gavora (2000) vymezuje dotazník jako „způsob písemného kladení otázek a pískávání písemných odpovědí“. Kladené otázky se mohou vztahovat buď k jevům vnějším (např. názory učitelů na zaváděná organizační opatření), nebo k jevům vnitřním (např. postoje, motivy, citové stavy apod.). Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně*“ (Chráška, 2007, s. 163).

Pro dotazník jsme se rozhodli z důvodu časové nenáročnosti jeho vyplnění, snadné distribuce, možnosti zaručení naprosté anonymity respondentů.

Vzhledem k povaze zjišťovaných informací byl každý dotazník vyplněn pouze jednou, nebylo třeba opakovaného dotazování.

Šetření bylo prováděno v období 11 měsíců, nejprve formou papírových dotazníků. Vzhledem k jejich velmi nízké návratnosti bylo pak šetření doplněno i o internetové formuláře.

Možnost tvorby internetových dotazníků nabízí hned několik serverů. Pro přehlednost a uživatelskou přívětivost byl vybrán Google a aplikace Dokumenty. Zde jsme vytvořili dotazník totožný s papírovou verzí a umístili jej na webová diskuzní fóra, kde se schází především ženy, matky. Konkrétně se jedná o stránky www.rodina.cz a www.e-mimino.cz. Dále byl také dotazník šířen pomocí sociální sítě (www.facebook.com).

Dotazník obsahuje celkem 14 otázek.

Otázky 1 – 3 zjišťují základní osobní údaje. Pohlaví, věk dítěte a zda dítě navštěvuje mateřskou školu. Těmito otázkami zjišťujeme předpokládanou úroveň vývoje řeči. Nepřesnosti ve výslovnosti písmen jsou ve 3 letech zpravidla fyziologického původu. Řeč stejně jako mluvidla se teprve vyvíjí. Je běžné, že v tomto věku dítě ještě není schopno vyslovit hlásky jako např.

R nebo Ř. Také slovní zásoba ještě není natolik rozvinutá, jako např. u dětí šestiletých. Co je ve třech letech běžným a přirozeným jevem, může v šesti letech být projevem řečové vady. Díky určení věku bylo možné lépe odlišit fyziologické a získané řečové nepřesnosti.

V otázce 4 se ptáme na současné řečové obtíže dítěte. Zde určujeme, zda dítě trpí nějakou řečovou nedostatečností. V souvislosti s otázkou č. 2 můžeme lépe zhodnotit, zda se jedná o fyziologický jev, nebo o vadu získanou.

5. otázka se ptá, zda se již vada objevila dříve v rodině. Tím zjišťujeme podíl dědičnosti. I když dědičnost narušení komunikačních schopností nebyla přímo geneticky prokázána, předpokládá se, že dítě řečovou vadu od rodičů „zdědí“ odposlechem. Rodič je pro dítě největší mluvní vzor, je tím, od koho se dítě nejdříve učí mluvit. Trpí-li rodič nějakou formou nepřesného vyjadřování (což se týká jak zvukové, tak obsahové stránky), je velká pravděpodobnost, že i dítě se bude vyjadřovat stejně.

Otázky 6 – 8 se zaměřují na pořady, které dítě sleduje. Ptají se na druh pořadu, pravidelnost sledování a pozornost při sledování. Těmito otázkami hodnotíme dítě coby diváka.

Otázka č. 9 byla pro náš výzkum stěžejní. Určuje, zda dítě převážně sleduje televizní pořad samo, nebo s rodičem.

Otázka 10 a 11 se ptá, jak rodiče dále s pořadem pracují. Zda nějak využijí informace nabyté sledováním televize, zda se zapojují do aktivit, jež byly v pořadu zmíněny, zda existuje návaznost na pořad, který s dítětem sledují.

Otázky 12 a 13 zjišťují spokojenost, respektive nespokojenost rodičů s pořadem. Zde zjišťujeme, zda rodiče mají přehled o pořadu, který jejich dítě sleduje, zda k němu mají nějaké výhrady, popř. co považují za přínos.

14. otázka je zaměřena na subjektivní hodnocení vlivu pořadu na řeč, a to jak na zvukovou, tak i na obsahovou stránku.

Z dotazníku jsme zcela záměrně vypustili otázky, které by přímo zmiňovaly délku nebo frekvenci sledování televize. U otázek tohoto typu předpokládáme vysokou lživost a tedy nízkou vypovídací hodnotu.

V pilotním šetření bylo rozdáno celkem 10 dotazníků. Tyto byly předány rodičům k samostatnému vyplnění. Následně by s nimi veden rozhovor. Zjišťovali jsme srozumitelnost otázek, vhodnost jednotlivých tvrzení, přehlednost a pochopitelnost dotazníku, grafické uspořádání. Podle výsledků rozhovorů jsme se rozhodli vyměnit otázky původně s otevřenou odpovědí, na otázky s odpovědí uzavřenou. Konkrétně se jedná o otázky 6, 10 a 14, kde jsme sice nově nabídli možnost zaškrtování, ale také zde zůstal prostor pro případné samostatné vyjádření rodičů v kolonce „jiné“.

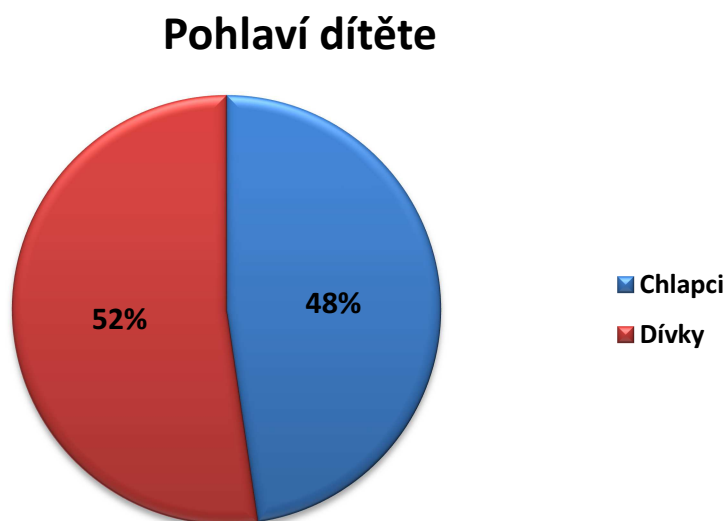
Celkem bylo rozdáno 50 papírových dotazníků. Jejich návratnost však byla velmi malá a tento způsob se tak ukázal jako neefektivní. Proto jsme se rozhodli dále provádět šetření elektronickou formou pomocí internetového dotazníkového formuláře a diskuzních serverů pro matky.

Šetření se zúčastnilo 128 respondentů. Ne všichni rodiče však odpověděli na všechny otázky, proto je počet odpovědí obecně nižší než počet respondentů. Chybějící odpovědi byly ignorovány. Stejně tak bylo u několika otázek možno zaznačit i více odpovědí, proto procentuální vyjádření může být někde v součtu vyšší než sto procent.

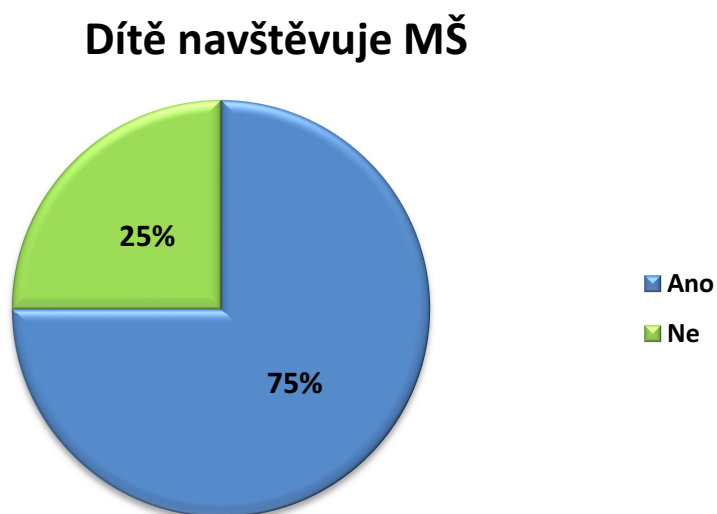
5.2 Výsledky

V souboru respondentů bylo 61 dívek a 67 chlapců. Děti byly ve věku 3 – 7 let. 75% z nich navštěvuje mateřskou školu.

Graf 1: Pohlaví dítěte

Graf 2: Navštěvuje dítě mateřskou školu?

Ze souboru respondentů jsme vytvořili 2 skupiny – kritériem bylo, jak a s kým dítě sleduje televizní pořady.

V první skupině dítě sledovalo televizi převážně samo. Ve druhé skupině sledovalo dítě televizi s rodičem.

Skupiny nejsou ze zřejmých příčin homogenní. Jednotlivé počty ve skupinách jsou následující:

Tabulka 1: S kým dítě sleduje televizi

Dítě sleduje televizi	Počet odpovědí	Vyjádřeno %
Samo	77	60%
S rodičem	51	40%

Jak vyplývá z tabulky 1, dětí, které se na televizi dívají samy, je víc než těch, co sledují televizi s rodičem.

Vznikly nám tedy dvě výsledné skupiny – skupina dětí, jejichž rodiče se na TV pořady dívají s nimi a skupina dětí, které sledují televizi samy. V těchto dvou souborech jsme se zaměřili na několik proměnných, které jsme dále sledovali a jež byly předmětem výsledného vzájemného porovnávání.

Sledovali jsme 5 kritérií, která jsme shledali jako podstatná pro potvrzení nebo vyvrácení původních hypotéz.

Byla to následující kritéria:

1. Pozorují rodiče u dítěte nějaké řečové obtíže?
2. Objevily se tyto nebo obdobné řečové obtíže již dříve v rodině?
3. Jaké pořady dítě sleduje?
4. Sleduje dítě tyto pořady pravidelně?

5. Využívají rodiče nějak informace a aktivity, které jim pořad poskytuje?
6. Pozorují rodiče vliv pořadu na řeč dítěte?
7. Co se rodičům líbí na pořadech, které jejich dítě sleduje?
8. Co se rodičům nelíbí na pořadech, které jejich dítě sleduje?

Výsledky si rozebereme v jednotlivých kapitolách.

5.3 Vyhodnocení odpovědí dotazníku

5.3.1 Pozorují rodiče u dítěte nějaké řečové obtíže?

V první řadě jsme se zaměřili na to, zda dítě trpí nějakými řečovými obtížemi. Rodiče v dotazníku mohli vybírat z několika možností:

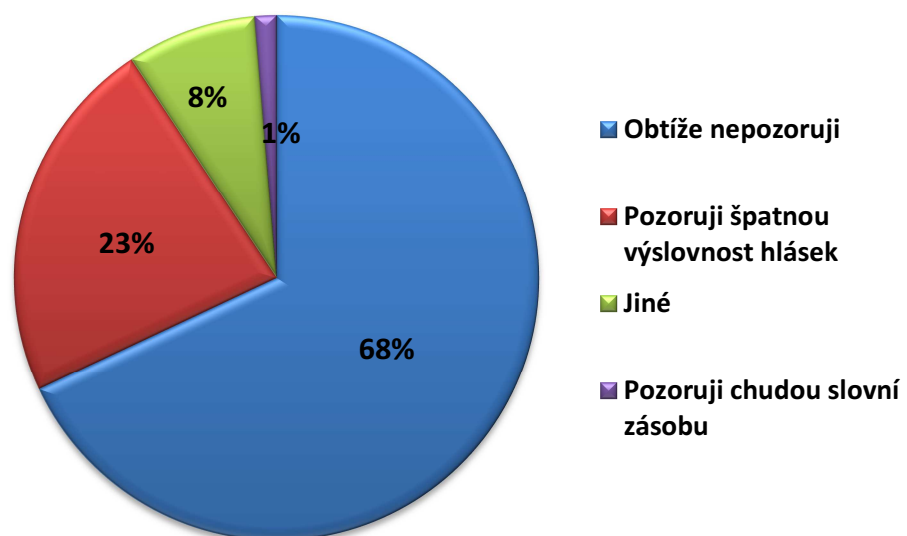
- obtíže nepozorují
- pozorují chudou slovní zásobu
- pozorují špatnou výslovnost hlásek
- jiné

U možnosti „jiné“ byl nabídnut prostor pro podrobnější popsání řečových obtíží.

5.3.1.1 Děti, které se na televizi dívají samy

Graf 3: Dítě sleduje pořad samo: Pozorujete u dítěte řečové obtíže?

Dítě sleduje pořad samo: Řečové obtíže u dítěte

Jak je z grafu patrné, často rodiče pozorují špatnou výslovnost hlásek. Pouze 1% však u dítěte pozoruje chudou slovní zásobu. 68% respondentů naopak u svého dítěte neshledává žádné řečové obtíže.

Odpověď „jiné“ byla označena celkem v 8 % případů, tzn. 6 respondentů. Rodiče využívali této možnosti k tomu, aby podrobněji popsali obtíže svého dítěte. Popisovali zde, s jakými hláskami má jejich dítě problém, popř. uváděli i závažnější narušení komunikačních schopností.

V tabulce je uveden jejich přehled.

Tabulka 2: Dítě se dívá na televizi převážně samo: Jakými řečovými obtížemi dítě trpí?

Věk dítěte	Jakými řečovými obtížemi dítě trpí?	Objevila se řečová vada dříve v rodině?
3 roky	Dítě ještě nemluví	V rodině balbuties (kocktavost)
6 let	Dítě nevyslovuje hlásky V, L	Problémy s měkčením
6, 5 roku	Opožděný vývoj řeči	Ne
7 let	Nevyslovuje hlásku Ř	Ne
3, 5 roku	Vyslovuje hlásky C, S, Z interdentalně – při výslovnosti dává jazyk mezi zuby	Ne
6 let	Nevyslovuje hlásku R	Ne

Rodiče uvádí jako problém to, že jejich dítě nevyslovuje určitou hlásku. V určitém věku (cca do 3 – 4 let) je to normální, dítě ještě nemá natolik vyvinutá mluvidla, aby hlásku umělo vyslovit. Avšak ve věku, který udávají respondenti v dotazníku, se již jedná o stav, kdy je nutné takovouto řečovou nedostatečnost začít řešit v ambulanci logopeda.

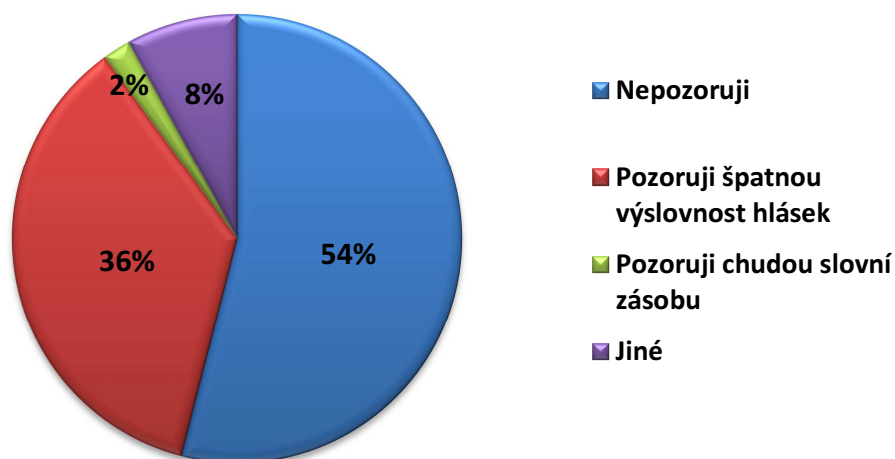
Také stav, kdy dítě ve 3 letech ještě nemluví, není běžný. Dítě by mělo navštívit odborníka.

Jak vidíme v tabulce, ve většině případů se řečové obtíže dítěte v rodině dříve nevyskytovaly. I tam, kde již dříve byly obtíže s řečí, byly však tyto jiného rázu, než má nyní dítě.

5.3.1.2 Rodiče se dívají na pořad spolu s dítětem

Graf 4: Dítě se dívá na pořad s rodičem: Řečové obtíže dítěte

Dítě se dívá s rodičem: Pozorujete u dítěte řečové obtíže?

54 % rodičů u svého dítěte nepozoruje žádné řečové obtíže. 36 % rodičů si všimlo špatné výslovnosti hlásek, 2 % chudé slovní zásoby.

8 % dotázaných označilo odpověď „jiné“. Vyhodnocení odpovědi je znázorněno v tabulce.

Tabulka 3: Dítě se na pořad dívá s rodičem: Řečové obtíže u dítěte

Věk dítěte	Řečové obtíže dítěte	Objevily se řečové obtíže již dříve v rodině?
4, 5 roku	Špatná výslovnost hlásky Ř	Vadná výslovnost hlásek R, Ř u bratra dítěte
5	Interdentální výslovnost hlásek C, S, Z	Rotacismus (ráčkování)
3, 5 roku	Opožděný vývoj řeči	Ne
5 let	Vadná výslovnost hlásky R	Vadná výslovnost hlásky R

Z tabulky vyplývá, že nejčastěji se objevuje vadná výslovnost hlásky R. Vzhledem k dřívějšímu výskytu v nejbližší rodině, zde můžeme jako jednu z příčin uvažovat „dědičnost“, kdy dítě pod vlivem svého mluvního vzoru vadnou výslovnost hlásky tzv. odposlouchá.

5.3.2 Objevily se tyto nebo obdobné řečové obtíže již dříve v rodině?

Zjišťovali jsme, zda se obdobné obtíže objevovaly již dříve v rodině. Rodiče mohli zaškrtnout dvě odpovědi (ano x ne), přičemž u možnosti „ano“ měli podrobněji uvést, o jakou řečovou vadu se jedná.

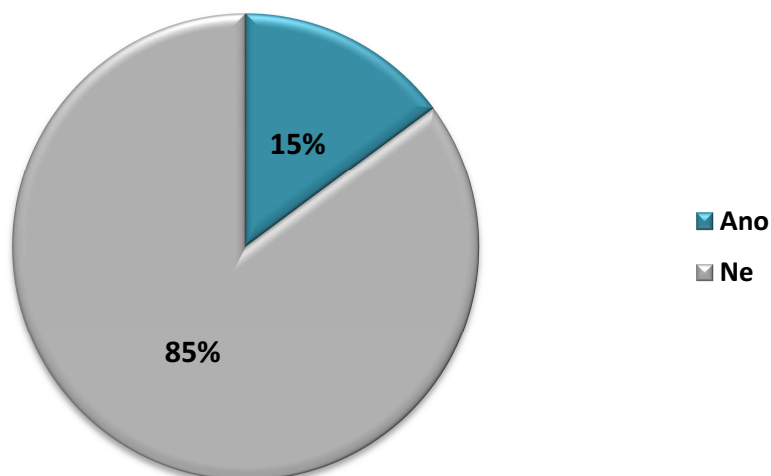
5.3.2.1 Děti, které se na televizi dívají samy

85% respondentů uvedlo, že dříve se v rodině obdobné obtíže nevyskytovaly.

15% respondentů v rodině obdobné obtíže mělo.

Graf 5: Dítě sleduje televizi samo: Objevily se již dříve obdobné obtíže v rodině?

Dítě sleduje televizi samo: Objevily se obdobné obtíže již dříve v rodině?

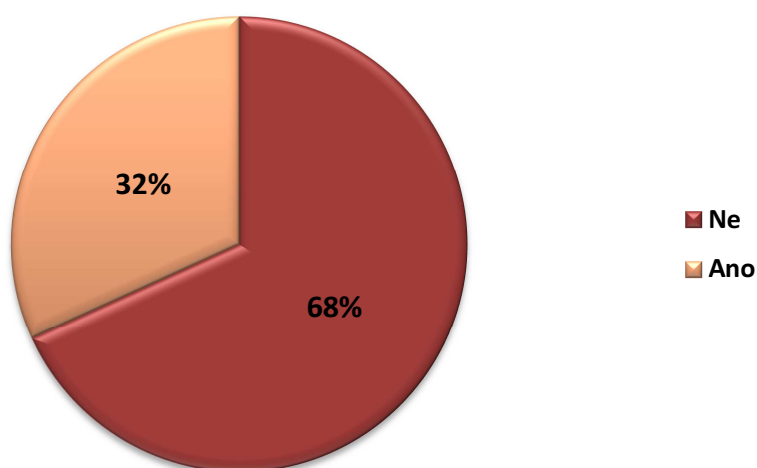
V případech, kdy se řečové obtíže vyskytovali již dříve v rodině, rodiče uváděli špatnou výslovnost hlásek v rodině, a to buď u sebe, nebo u sourozenců dítěte. V jednom případě se v rodině objevilo balbuties.

Ve všech případech, kdy rodiče uvedli, že se v rodině již dříve vyskytovala vadná výslovnost hlásek, uvedli vadnou výslovnost hlásek také u svého dítěte.

5.3.2.2 Děti, které se dívají na televizi spolu s rodičem

Graf 6: Děti se dívají na TV s rodičem: Objevily se obdobné obtíže dříve v rodině?

Dítě se dívá na TV s rodičem: Objevily se obdobné obtíže dříve v rodině?

68% respondentů uvedlo, že dříve se v rodině žádné podobné řečové vady nevyskytovaly.

Oproti rodinám, kde se děti na televizi dívají samy, je toto číslo téměř o 20% nižší.

Z vyhodnocení odpovědí vyplývá, že pokud rodiče uvedli již dříve se vyskytující řečové obtíže v rodině, uváděli vždy špatnou výslovnost hlásek. Pouze ve dvou případech se pak stejné obtíže nevyskytovaly u jejich dětí. Kromě těchto dvou případů všechny děti měly stejné řečové obtíže jako jejich rodiče.

5.3.3 Jaké pořady dítě sleduje?

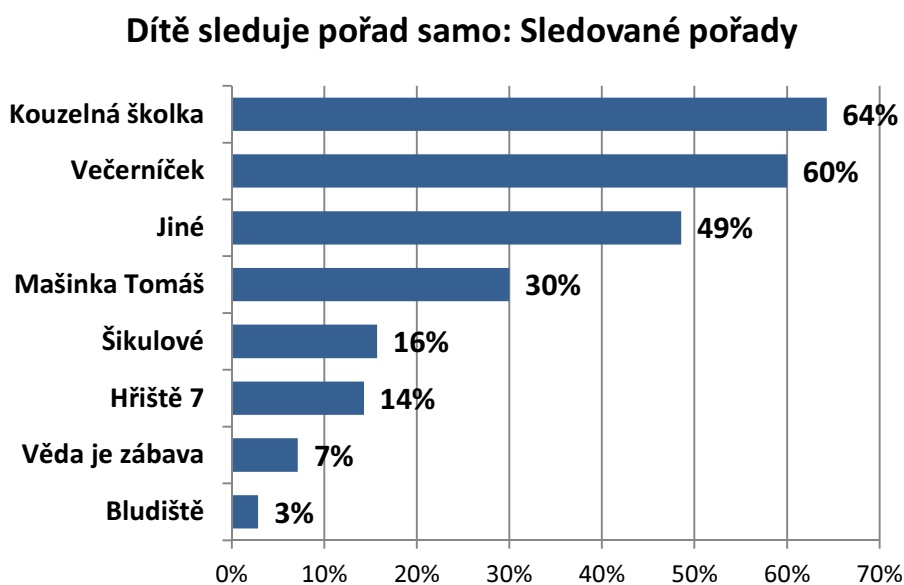
Třetím zjišťovaným faktorem byly pořady, které dítě sleduje. V nabídce bylo několik pořadů, jejichž názvy vzešly z výsledků pilotních dotazníků a také možnost „jiné“, kam bylo možno vepsat další nebo jiné pořady, jež dítě sleduje. Rodiče mohli zaznačit i více odpovědí, jelikož předpokládáme, že v dnešní době drtivá většina dětí sleduje více než jeden pořad.

Nabídka pořadů, z nichž mohli rodiče vybírat, byla následující:

- Kouzelná školka
- Večerníček
- Hřiště 7/Studio Kamarád
- Bludiště
- Šikulové
- Věda je zábava
- Mašinka Tomáš
- Jiné

5.3.3.1 Děti, které se na televizi dívají samy

Graf 7: Dítě se na TV dívá samo: Jaké pořady dítě sleduje?

Děti, které se na televizní pořady dívají samy, nejčastěji sledují Kouzelnou školku.

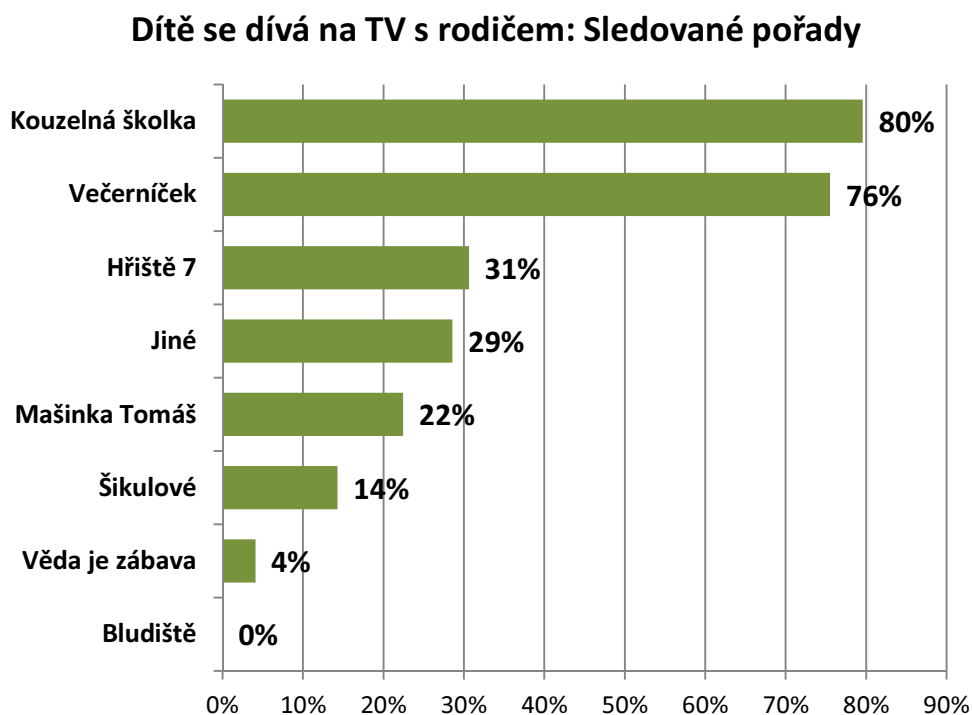
Druhým nejčastěji sledovaným pořadem je Večerníček.

Téměř polovina dotázaných pak kromě uvedených pořadů sleduje ještě pořady jiné. Jednalo se nejčastěji o Animáček – večerní blok pořadů pro děti. Většinou jsou to pořady animované, zahraniční produkce, pro děti předškolního až mladšího školního věku. Dále se mezi uváděnými pořady objevovaly i jiné zahraniční animované pořady pro děti (např. Bořek Stavitel, Angelína Balerína, Šmoulové, Sponge Bob apod.). 6 respondentů uvedlo mezi sledované pořady i dětský televizní kanál (Minimax, Jim Jam, Disney Channel).

Velmi málo (pouze 14%) dětí sleduje Hřiště 7, nově opět přejmenováno na Studio Kamarád. Jedná se o nedělní blok dětských pořadů z české produkce.

5.3.3.2 Děti, které se na televizi dívají s rodičem

Graf 8: Dítě, které se dívá na televizi s rodičem: Jaké pořady dítě sleduje?

Rodiče se svými dětmi nejčastěji sledují Kouzelnou školku, stejně tak jako děti, které se na televizi dívají samy. ¾ respondentů uvedli Večerníček, jako pořad, který sledují spolu s dětmi.

Hřiště 7 (Studio Kamarád) sleduje přes 30 % dětí.

29% rodičů sleduje kromě uvedených pořadů ještě pořady jiné. Jedná se o animované pořady zahraniční produkce.

5.3.4 Sleduje dítě tyto pořady pravidelně?

V otázce zaměřující se na to, zda dítě sleduje pořady pravidelně, či nikoliv, mohli respondenti zaznačit následující možnosti:

- Sleduje pravidelně
- Sleduje jen svůj oblíbený pořad
- Sleduje náhodně
- Nesleduje pravidelně
- jiné

U možnosti „jiné“ byla opět možnost zaznamenat a vypsát další možnosti, např. zda se dítě dívá jen na DVD apod.

Bylo možno zaznačit více odpovědí, proto výsledné % může být vyšší než 100.

5.3.4.1 Dítě se dívá na televizi samo

Tabulka 4: Dítě sleduje pořad převážně samo: Sleduje dítě pořad pravidelně?

Sleduje dítě pořad pravidelně?	Počet odpovědí	Vyjádřeno %
Pravidelně	19	26%
Jen svůj oblíbený pořad	15	20%
Náhodně	25	34%

Nesleduje pravidelně	17	23%
Jiné	1	1%

Z výsledků tabulky vyplývá, že nejvíc dětí sleduje pořad náhodně. Ostatní možnosti sledování pořadu jsou poměrně rovnoměrně zastoupeny.

Jako alternativní možnosti sledování pořadu uváděli rodiče pouštění si pohádek na DVD nebo počítači.

5.3.4.2 *Dítě se dívá na televizi spolu s rodičem*

Tabulka 5: Dítě se dívá spolu s rodičem: Sleduje dítě pořad pravidelně?

Sleduje dítě pořad pravidelně?	Počet odpovědí	Vyjádřeno %
Pravidelně	7	13%
Jen svůj oblíbený pořad	9	17%
Náhodně	24	46%
Nesleduje pravidelně	11	21%
Jiné	1	2%

U dětí, které se na televizi dívají s rodičem, převládá náhodné sledování pořadu. Rozdíl mezi náhodným a pravidelným sledováním je zde ještě více patrný než u dětí, které se na televizi dívají samy.

Pravidelně sleduje pořad pouze 13% dětí, což je výrazně méně, než u dětí, které se dívají na televizní pořady samy.

1 respondent uvedl jinou možnost sledování pořadu, a sice pouštění si pohádek přes počítač.

5.3.5 Využívají rodiče nějak informace a aktivity, které jim pořad poskytuje?

U otázky „Využíváte nějak informace a aktivity, které pořad poskytuje“, jsme se zaměřili na to, jak rodiče dál s pořadem pracují. Zda jsou pouze pasivními diváky, nebo využívají podněty a informace, které jim pořad nabízí.

Z pilotních dotazníků, kde otázka původně byla s otevřenou odpovědí, vyllynuly varianty, které jsme v ostrém dotazníku nabídli jako uzavřené odpovědi:

- Tipy na výlet
- Vyrábění výrobků
- Zapojení se do soutěží v pořadu
- Cvičení/aktivity během pořadu
- Nové písničky
- Nové básničky
- Rozebírání témat, která v pořadu zazněla
- Nevyužíváme
- Jiné

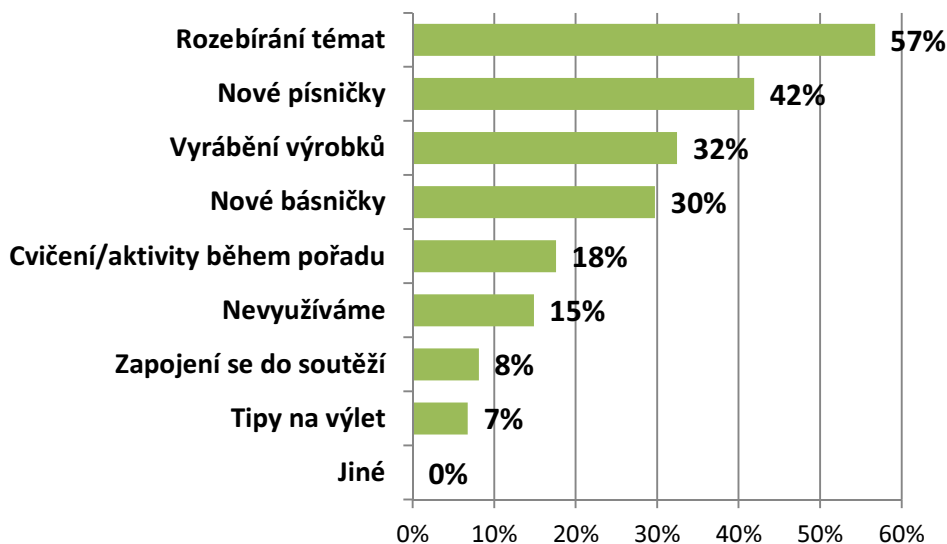
Respondenti byli vybídnuti, aby do kolonky „jiné“ napsali, jak informace využívají.

5.3.5.1 Děti, které se na televizi dívají samy

Více než polovina rodičů, jejichž děti se na televizi dívají převážně samy, s dětmi po skončení pořadu rozebírá témata, která v pořadu zazněla. Rodiče s dětmi také často zpívají písničky nebo říkají básničky. Velmi málo rodičů, pouhých 8 %, se s dětmi zapojuje do soutěží v pořadu. 15 % uvedlo, že informace a podněty, které jim pořad nabízí, vůbec nevyužívají.

Graf 9: Dítě sleduje pořady převážně samo: Využíváte podněty, které Vám pořad nabízí?

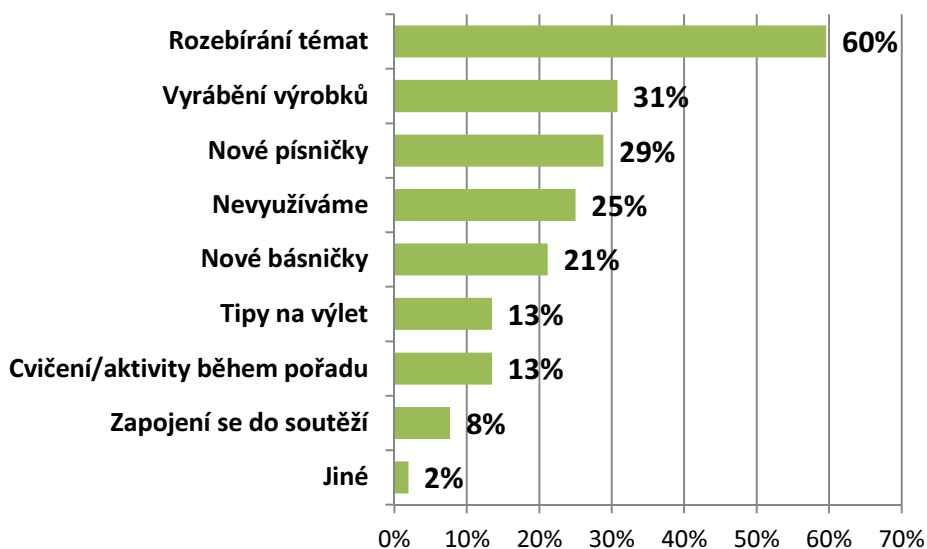
Dítě sleduje pořady samo: Využití informací a podnětů z pořadu

5.3.5.2 Děti, které se na televizi dívají spolu s rodičem

Graf 10: Dítě se na televizi dívá s rodičem: Využití informací a podnětů z pořadu

Dítě se dívá s rodičem: Využití informací

I rodiče, kteří se na pořady dívají spolu se svými dětmi, nejčastěji rozebírají témata, kterých se pořad týkal. Hodně také vyrábí výrobky. Z aktivity, které souvisí s řečí a slovní zásobou jsou zastoupeny nové písničky 29% a nové básničky 21%. Tato čísla jsou nižší než u dětí, které se na pořad dívají samy.

25% rodičů informace a podněty z pořadu nijak nevyužívá. Toto číslo je naopak vyšší, než u dětí, které se na pořad dívají samy.

5.3.6 Pozorují rodiče vliv pořadu na řeč dítěte?

U otázky, kde jsme zjišťovali, zda rodiče pozorují vliv pořadu na řeč dítěte, měli možnost označit následující možnosti:

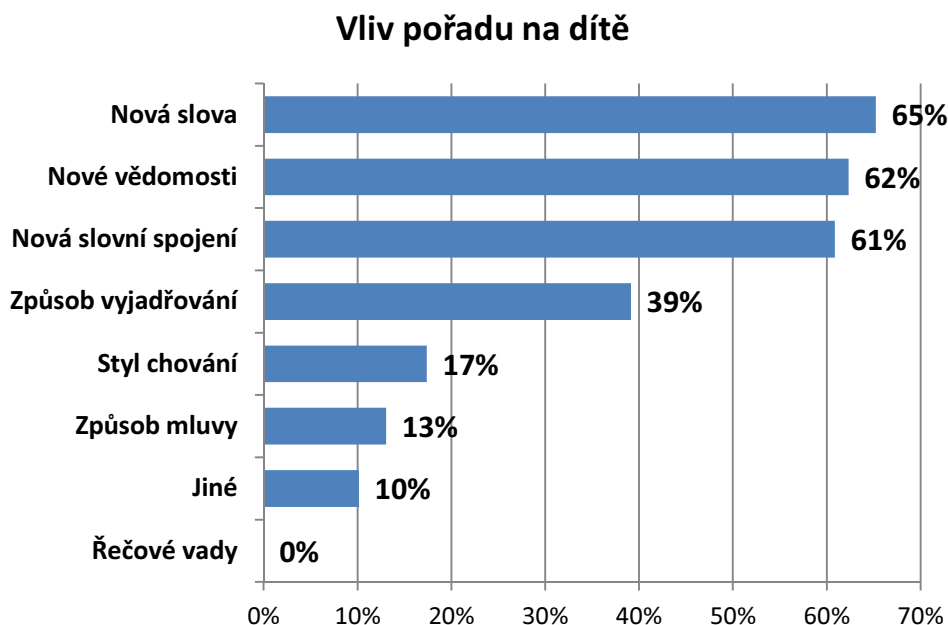
- nová slovní spojení
- nová slova
- nové vědomosti
- styl chování
- způsob mluvy
- způsob vyjadřování
- řečové vady
- jiné

Rodiče měli možnost zaškrtnout více odpovědí, podle toho, jak se jejich dítě projevuje. Zajímalo nás jak ovlivnění slovní zásoby (nová slova, nová slovní spojení, nové vědomosti), tak zvukové stránky řeči (způsob mluvy, řečové vady). Kromě vlivu na řeč nás zajímalo, zda rodiče pozorují i celkové ovlivnění osobnosti dítěte televizními pořady (způsob vyjadřování, styl chování).

Položka „jiné“ opět nabízela rodičům vyjádřit podrobněji jejich pozorování a postřehy ohledně vlivu na dítě a jeho řeč.

5.3.6.1 *Dítě se na pořad dívá samo*

Graf 11: Dítě sleduje pořad převážně samo: Pozorujete vliv pořadu na řeč dítěte?

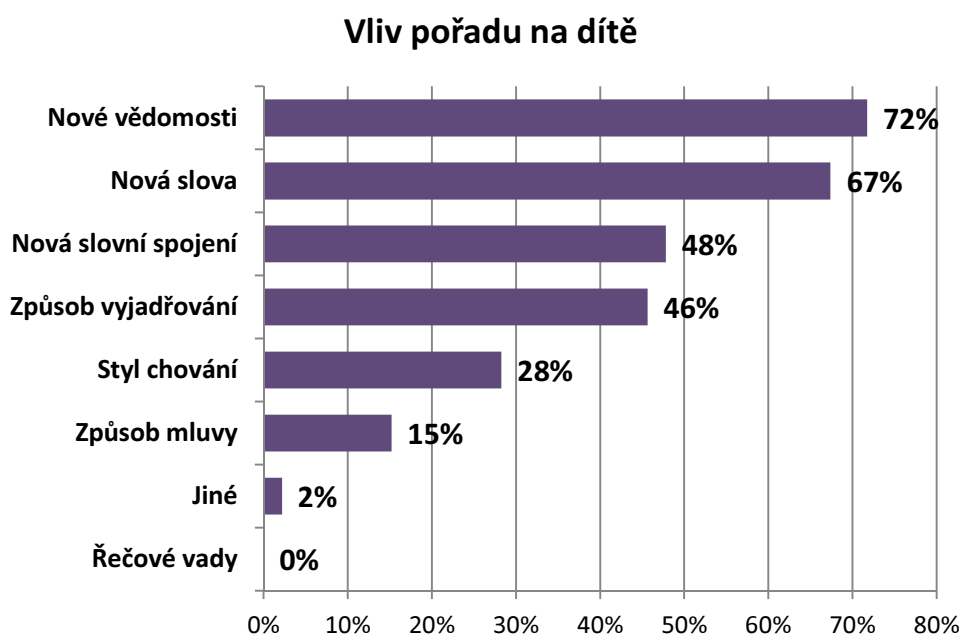
Z grafu je patrné, že nejvýznamněji rodiče vnímají ovlivnění slovní zásoby. Nová slova a slovní spojení je zastoupeno nejvýrazněji. Vliv na zvukovou stránku řeči oproti tomu rodiče vnímají velmi slabě. Řečových vad vzniklých vlivem pořadu si rodiče nevšimli vůbec, způsob mluvy je pak zastoupen 13%, což není nijak výrazné.

5.3.6.2 *Dítě se na pořad dívá spolu s rodičem*

Ovlivnění slovní zásoby je i zde nejvíce zastoupeno. Nových slov a slovních spojení si všimla více než polovina rodičů. Přesto je to v konečném součtu méně, než u dětí, které se na televizi dívají samy.

Řečové vady vzniklé vlivem pořadu rodiče nepozorují ani zde.

Graf 12: Dítě se na pořad dívá spolu s rodičem: Vliv pořadu na dítě

5.3.7 Co se rodičům líbí na pořadech, které jejich dítě sleduje?

Otázka byla otevřená, rodiče mohli naprosto volně a svobodně vyjádřit svůj názor.

Z výsledků vyhodnocení vyplynulo několik kategorií, které jsme zpracovali do grafu.

5.3.7.1 Děti, které se na televizi dívají samy

Rodiče nejčastěji kladně hodnotili zaměření pořadu. Nejlepší je takový pořad, který dítě zaujme. Téma, které je pro dítě zajímavé a dokáže ho upoutat natolik, aby se na pořad chtělo dívat. Zároveň mu přináší něco nového, čím obohatí jeho osobnost.

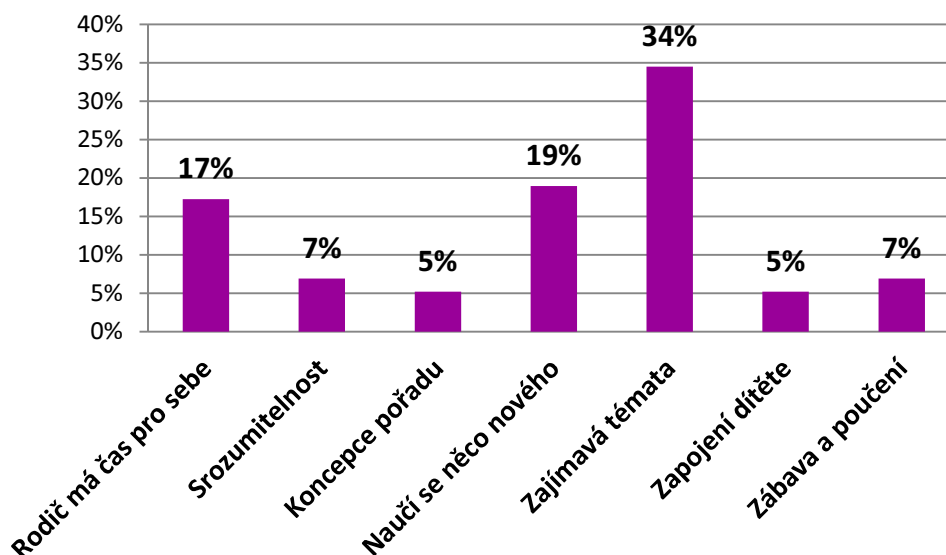
Rodiče také oceňují, pokud je pořad přínosný, tzn. že dítě se při jeho sledování něco naučí. Ať už jsou to nové písničky, nové poznatky a vědomosti, nebo vzory chování a rozlišování toho, co je správné a co je špatné.

Často zmiňováno je však také to, že rodič na pořadu oceňuje hlavně čas, který dítě může strávit před obrazovkou samo. Rodiče zde doslova zmiňují skutečnost, že mohou vykonávat činnosti bez toho, aby jim dítě asistovalo, neboť v klidu u televize nezlobí a nevyžaduje jejich pozornost.

5% rodičů se líbí, pokud dítě není jen pasivním divákem, ale je nějak do pořadu zapojeno, např. je postavičkou nebo průvodcem pořadu nuceno počítat postavičky, hledat, kde se postava schovala, opakovat slova apod.

Graf 13: Děti, které se na TV dívají samy: Co se rodičům na pořadu líbí

Děti, které se na TV dívají samy: Co se rodičům na pořadu líbí

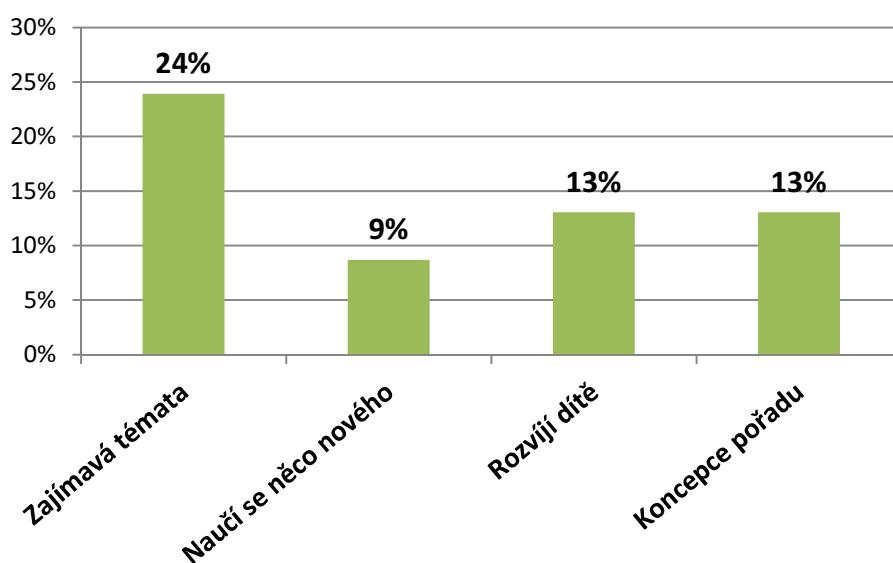
5.3.7.2 Děti, které se na televizi dívají spolu s rodičem

I zde se rodičům nejvíce líbí zajímavá témata pořadu. Častokrát je zde zmiňována Kouzelná školka jako typ pořadu, který zajímavou a poutavou formou přináší dětem informace. Je přizpůsoben tomu, co se skutečně děje v tu danou dobu, např. v období Vánoc dětem přibližuje vánoční zvyky a tradice atd.

Koncepce pořadu je také důležitá. Měla by zaujmout dítě, být přiměřená věku, často je zmiňována postava průvodce (opět v Kouzelné školce) a spolupráce s loutkou. Děti zde mají dospělého, který představuje moudrost, autoritu, i poněkud dětskou loutku, která se dozvídá nové věci, poznává, objevuje.

Graf 14: Děti se na TV dívají s rodiči: Co se rodičům na pořadu líbí

Děti se na TV dívají s rodičem: Co se rodičům líbí na pořadu

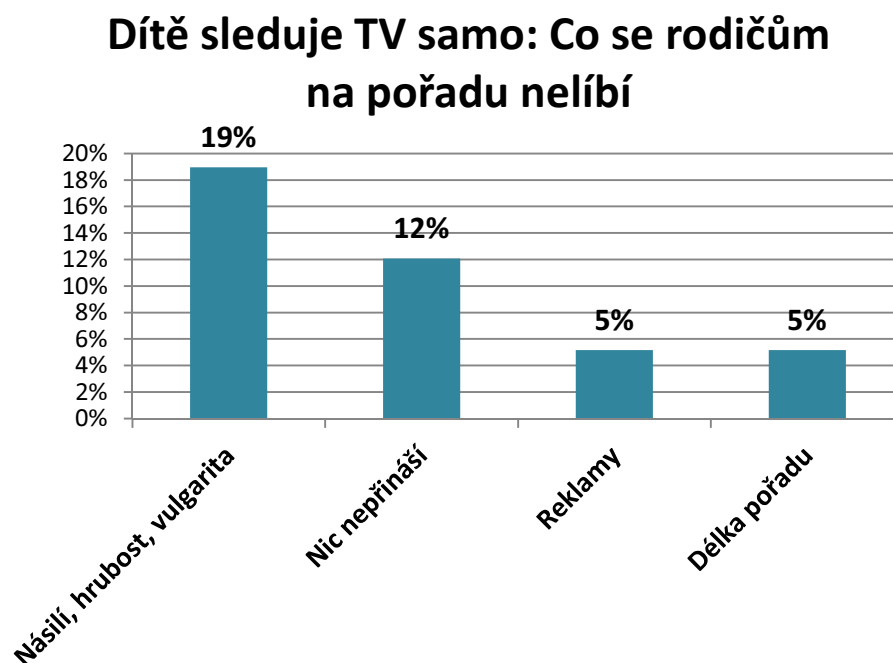
5.3.8 Co se rodičům nelíbí na pořadech, které jejich dítě sleduje?

Otázka byla otevřená. Rodiče byli tázáni na to, co se jim v pořadu nelíbí, co by změnili, s čím nejsou spokojeni.

Z vyhodnocení vyplynulo několik kategorií, které jsou dále zpracovány v grafech.

5.3.8.1 Děti, které se na televizi dívají samy

Graf 15: Dítě sleduje TV samo: Co se rodičům na pořadu nelíbí

Nejzáporněji hodnoceným faktorem v dětských pořadech je bezesporu násilí, hrubost a vulgarita. Rodiče nejvíce jmenují právě tyto faktory jako důvod, proč se na pořad nedívat. Uvádí, že zejména násilí je v animovaných filmech přemíra. Nelíbí se jim také nereálnost následků a dopady, které násilí má.

12% zmiňuje, že dětské pořady nic nového nepřináší, nejsou pro dítě obohacujícím. Zároveň se ale tito rodiče shodují v tom, že dítě se na pořady dívat chce, a proto mu to dopřávají.

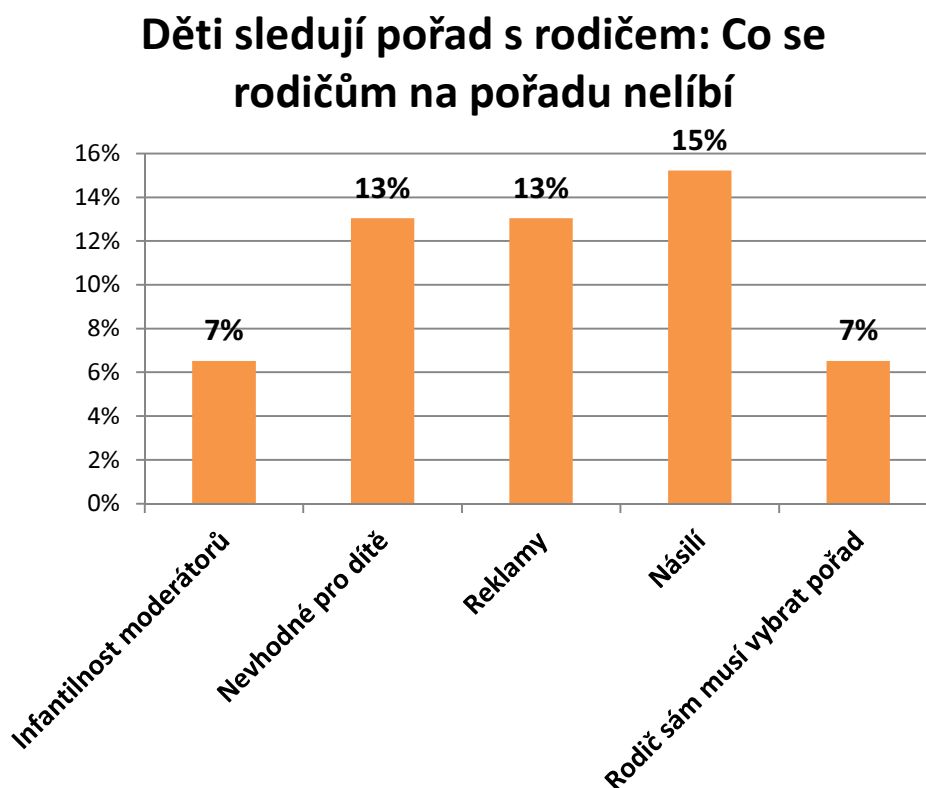
5% rodičů by z pořadů pro děti vypustila reklamy.

5% rodičů nevyhovuje délka pořadu.

Pouze 4 rodiče uvedli, že pořady, s kterými nejsou spokojeni, nesledují.

5.3.8.2 Děti, které se na TV dívají s rodičem

Graf 16: Děti sledují pořad s rodičem: Co se rodičům na pořadu nelíbí

Rodičům v pořadech pro děti vadí nejvíce násilí, které se v nich objevuje. Některé také neshledávají jako vhodné. Nic nepřináší a dítě nijak neobohacují ani nerozvíjí.

13% rodičů vadí reklamy v pořadech, např. v dětských blocích, nebo na dětských televizních kanálech.

7% rodičů se přiklání k názoru, že je na zodpovědnosti rodiče, co bude dítě sledovat. Rodič sám musí vědět, co je to za pořad, co je jeho obsahem a jestli je pro dítě nevhodný. Rodič musí vybrat pořad pro své dítě.

5.4 Celkové zhodnocení výsledků

Průzkumu se zúčastnilo celkem 128 respondentů. Cílovou skupinou byli rodiče dětí předškolního věku. Průzkum byl prováděn formou dotazníkového šetření. Dotazníky byly rozdány v papírové i elektronické formě, přičemž efektivita sběru dat formou elektronických dotazníků se ukázala jako nesrovnatelně vyšší.

Při vyhodnocování dotazníku jsme se zaměřili na dvě skupiny dětí: ty, jež sledují televizi spolu s rodičem a ty, které se na televizi dívají hlavně samy. U obou skupin jsme pak sledovali 8 ukazatelů, které jsme shledali jako podstatné a určující pro vyvrácení, nebo potvrzení původních hypotéz.

Pozorují rodiče u dítěte nějaké řečové obtíže?

U 32 % dětí, které se na televizi dívají samy, pozorovali jejich rodiče nějaký druh řečové nedostatečnosti. Jednalo se o vadnou výslovnost hlásek, chudou slovní zásobu nebo opožděný vývoj řeči. 68 % dětí, které se na televizi dívají samy, je zcela bez řečových obtíží.

U dětí, které se dívají na televizi spolu s rodičem je situace o něco horší. 54 % dětí je bez řečových obtíží, u 46 % dětí si však řečových obtíží všimli. Jedná se opět o vadnou výslovnost hlásek a chudou slovní zásobu.

U dětí, které sledují televizi spolu s rodičem, si tedy rodiče častěji všimnou řečových obtíží, než rodiče dětí, které se na televizi dívají samy.

Objevily se tyto nebo obdobné řečové obtíže již dříve v rodině?

U dětí, které se na televizi dívají samy, se v rodině již dříve vyskytovala v 15 % případů. Ve všech případech, kdy rodiče uvedli, že se v rodině již dříve vyskytovala vadná výslovnost hlásek, uvedli vadnou výslovnost hlásek také u svého dítěte.

U dětí, které se dívají na televizi spolu s rodičem, se řečové obtíže vyskytovaly ve 32 % případů. I zde platilo, že stejná řečová vada, jaká se objevovala v minulosti v rodině, se pak objevila i u dítěte.

Jaké pořady dítě sleduje?

Děti, které sledují televizi samy, sledují nejčastěji Kouzelnou školku a Večerníček, následují animované pořady pro děti vesměs zahraniční produkce.

Rodiče spolu se svými dětmi se dívají na Kouzelnou školku, Večerníček a Studio Kamarád (dříve Hřiště 7).

Sleduje dítě tyto pořady pravidelně?

U obou zkoumaných skupin převládá náhodné sledování pořadu. Rozdíl mezi náhodným a pravidelným sledováním pořadu je patrný, přičemž markantnější (více než 30 %) je u dětí, které se na televizi dívají spolu s rodičem.

Využívají rodiče nějak informace a aktivity, které jim pořad poskytuje?

Rodiče v obou skupinách shodně uvádí, že po skončení pořadu s dětmi rozebírají témata, jichž se pořad dotýkal.

Rodiče dětí, které pořad sledují samy, pak využívají i zpívání písniček, říkání básniček, nebo vyrábění výrobků.

Rodiče, kteří uvedli, že se na televizi dívají spolu s dítětem, vyrábí výrobky z pořadu, zpívá písničky. Ale 25 % z nich uvedlo, že s pořadem již dál nijak nepracují a podněty z něj dál nevyužijí. Toto číslo je vyšší, než u dětí, které se dívají samy, kde dál podněty z pořadu nevyužívá pouze 15 %.

Pozorují rodiče vliv pořadu na řeč dítěte?

Rodiče dětí, které sledují televizi samy, si všimly ovlivnění řeči svého dítěte nejvíce v oblasti slovní zásoby. Dítě používá nová slova, nová slovní spojení, změnil se i způsob vyjadřování.

Rodiče, kteří se dívají na televizi se svými dětmi, jako nejmarkantnější vidí vliv pořadu na vědomosti dítěte. Následuje ovlivnění slovní zásoby

v podobě nových slov, slovních spojení a způsobu vyjadřování, shodně jako u druhé skupiny.

Ani jedna ze skupin rodičů si nevšimla vlivu na zvukovou stránku řeči.

Co se rodičům líbí na pořadech, které jejich dítě sleduje?

Obě skupiny rodičů nejvíce oceňují, když je pořad přínosný a zajímavý pro dítě. Pokud je vhodný, přiměřený věku, dítě se při něm něco naučí, pokud pořad dítě nějakým způsobem rozvíjí.

Rodiče dětí, které se na televizi dívají samy, také v mnoha případech oceňují čas, který mají tzv. pro sebe. Tedy čas, kdy dítě je zabaveno televizí a rodiče si mohou dělat potřebné věci bez toho, aby se dítěti museli věnovat.

Co se rodičům nelíbí na pořadech, které jejich dítě sleduje?

Oběma skupinám shodně v dětských pořadech nejvíce vadí násilí a hrubost. A to jak ve formě fyzické, tak coby verbální projevy. Nadmíra násilí, nepřiměřenost dětskému věku, fakt, že pořad dítěti tzv. nic nedává, není pro něj nijak obohacující, to jsou nejčastější důvody, které rodiče zmiňovali jako důvody své nespokojenosti s televizním vysíláním pro děti.

5.5 Zhodnocení hypotéz

V této podkapitole budou zhodnoceny původní předpoklady.

Hypotéza 1: Předpokládáme, že děti, které se na televizi dívají samy, sledují pořady pravidelně.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Děti, které se dívají na televizi samy, se nejčastěji dívají na pořady náhodně.

Hypotéza 2: Předpokládáme, že děti, které se na televizi dívají samy, častěji trpí řečovou vadou, než děti, které se dívají na televizi s rodičem (aniž by se tato vada objevila již dříve v rodině).

Hypotéza se nepotvrdila. U dětí, které se na televizi dívají samy, rodiče pozorovali menší procento řečových vad než u dětí, které sledují televizi spolu s rodičem.

Hypotéza 3: Předpokládáme, že u dětí, které se dívají na televizi s rodičem, budou rodiče subjektivně více pozorovat ovlivnění řeči televizí, než u dětí, které se na televizi dívají samy.

Hypotéza se nepotvrdila. Obě skupiny rodičů si všimly v poměrně velkém % ovlivnění řeči svého dítěte, a to v oblasti slovní zásoby. Rozdíl v hodnocení mezi skupinou dětí, které se dívají na televizi samy a dětí, které se dívají na pořad s rodičem, je příliš malý na to, abychom mohli zodpovědně rozhodnout, která skupina rodičů vnímá ovlivnění řeči výrazněji.

Hypotéza 4: Předpokládáme, že u dětí, které sledují televizi s rodičem, budou využity aktivity navazující na televizní pořad více, než u dětí, které se dívají na televizi samy.

Hypotéza se nepotvrdila. Pouze 15 % rodičů, jejichž děti se dívají na televizi samy, uvedlo, že nijak nevyužívají podněty, které jim pořady poskytují. U rodičů, kteří sledují pořad spolu s dítětem je tento počet o 10 % vyšší. Z toho tedy vyplývá, že rodiče, kteří sledují pořad se svým dítětem, využívají aktivit navazujících na pořad méně.

Žádná z hypotéz se nepotvrdila. Dá se tedy říct, že naše předpoklady týkající se vlivu sledování televizních pořadů na dítě, byly mylné.

5.6 Diskuze

Vysoké procento dětí ze skupiny respondentů trpí nějakým druhem řečových obtíží, ve valné většině případů rodiče pozorují špatnou výslovnost hlásek. Jedná se o děti předškolního věku, kde taková vada již nemusí nutně být fyziologického původu. Tato skutečnost nás vede k otázce, čím je to způsobeno. Překvapilo mě, v jak malé míře se tyto obtíže objevovaly již dříve v rodině.

Všeobecně panuje přesvědčení, že za problémy s řečí, které dnešní děti v hojné míře mají, může mimo jiné i nadměrné sledování televize. Z mého průzkumu ale vyplývá, že tomu tak být nemusí. Ukázalo se, že skupina dětí, které se na televizi dívají samy, vykazuje v určitých situacích lepší hodnoty, než děti, které se na televizi dívají s někým z rodičů. Předpokládá se, že pokud rodič sleduje televizní pořad s dítětem, bude mu v těchto chvílích jakýmsi průvodcem nebo komentátorem. Obeznamí dítě s podstatou děje, vysvětlí slova, kterým nemusí rozumět, využije naplno potenciál pořadu tím, že alespoň některou z nabízených a propagovaných aktivit využije. Bylo by otázkou dalšího zkoumání, jak tento předpoklad naráží na realitu. Zda rodič, stejně jako jeho dítě, se nestává pouze pasivním divákem, který po skončení pořadu není nijak obohacen.

Je také zajímavé, že ovlivnění zvukové stránky řeči si nevšiml žádný z rodičů. Úroveň mluveného projevu ve sdělovacích prostředcích je mnohdy nevalná, moderátoři nedbají na správnou výslovnost, mnohdy mají přízvuk, špatnou intonaci. Přestože děti v dnešní době sledují televizi mnohem častěji a mnohem déle, než tomu bylo zvykem v předchozích generacích, zřejmě televize není natolik silným mluvním vzorem, aby děti „opakovaly“.

Rodiče v průzkumu zmiňovali, že je na rodičích, aby uznali vhodnost a přínosnost programu pro své dítě. Co mě ovšem zarazilo, byla skutečnost, že tento názor prosazovali zejména rodiče dětí, které se na televizi dívaly samy. Znamená to tedy, že děti se sice dívají na televizi samy, ale rodiče jim pak tyto chvíle kompenzují společnými aktivitami? Ať již tyto aktivity se sledovaným pořadem souvisí, či nikoliv, mohlo by to vyústit až v jakýsi „ideální stav“. Rodiče by si měli uvědomit, že televizi v dnešním světě není

možné eliminovat. Není možné prakticky žádným způsobem zabránit, aby se dítě dřív nebo později na televizní pořady dívalo. Můžeme však televizi a televizní vysílání využít ku prospěchu. Využít toho, co pořady pro děti nabízí a dál s tím pracovat. Vyrábět, povídat si, chodit na výlety, cvičit... Všechny tyto faktory jsou důležité pro správný rozvoj dítěte, a to nejen po stránce řečové, ale také po stránce fyzické a osobnostní.

Dle mého názoru, a vyplývá to ostatně nepřímo i z výsledků dotazníkového šetření, je stále důležitá osvěta ohledně sledování televize dětmi. Rodiče již ví, že je špatné nechat dítě dívat se na televizi příliš dlouho, protože televize sama o sobě po všech stránkách dítě spíše utlumuje, než rozvíjí. Nyní je potřeba naučit je ještě s televizním vysíláním pracovat.

Závěr

Vývoj řeči v předškolním věku je velmi složitý proces. Dítě se učí správně artikulovat, zdokonaluje se výslovnost, rozvíjí se slovní zásoba. Vlivy, které na dítě v tomto období působí, mohou být pro vývoj řeči určující.

Tato diplomová práce nastiňuje vliv, který mají média, konkrétně pak televize, na rozvoj řeči u dítěte předškolního věku.

V teoretické části jsme se zabývali vymezením pojmů. Byl popsán vývoj samotné řeči, včetně procesu utváření komunikačních schopností. Zmínili jsme také stav narušení komunikační schopnosti. Nastínili jsme si historii médií. Ve čtvrté kapitole se pak zabýváme vlivem, který může sledování televize mít na dítě. Jsou zde představeny studie, které se zabývají vlivem na násilnost, fantazii, ale i řeč dítěte.

V praktické části jsme zjišťovali, zda a jak je ovlivněna řeč dítěte sledování televizních pořadů. Mají rodiče přehled o tom, co jejich dítě sleduje? Jaké to má na něj dopady? Jsou pouze pasivními diváky, nebo se aktivně zapojují?

Cílem práce bylo zjistit, jak sledování televize ovlivňuje řeč dítěte a jak to vnímají rodiče. Šetření bylo provedeno formou dotazníků.

Výsledky ukázaly, že důležitá je aktivita rodičů. Není až tak rozhodující, jestli dítě sleduje televizi samo, nebo s rodičem. Ukázalo se, že významná je aktivita rodičů po skončení pořadu. Děti, které sledovaly televizi s rodičem, nevykazovaly výrazně lepší výsledky, než děti, které sledovaly televizi samy.

Seznam použité literatury a pramenů

CHRÁSKA, M.: Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu, 1. vydání, 2007, Praha, Grada Publishing, 272 s., ISBN 978-80-247-1369-4

JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B.: Média a společnost, 2. vydání, 2007, Praha, Portál, 207 s., ISBN 978-80-7367-287-4

KLENKOVÁ, J.: Logopedie, 1. vydání, Praha, Grada Publishing, 2006, 228 s. ISBN 80-247-1110-9

KONČELÍK, J., VEČEŘE, P., ORSÁG, P.: Dějiny českých médií 20. Století, 1. Vydání, 2010, Praha, Portál, 344 s., ISBN 978-80-7367-698-8

KUTÁLKOVÁ, D.: Vývoj dětské řeči krok za krokem, 1. vydání, 2005, Praha, Grada Publishing, ISBN 80-247-1026-9

KUTÁLKOVÁ, D.: Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči, 3. vydání, Praha, Portál, 2002, 213 s. ISBN 80-7178-667-5

LECHTA, V.: Diagnostika narušené komunikační schopnosti, 1. vydání, Praha Portál, 2003, 359 s. ISBN 80-7178-801-5

MATEJČEK, Z.: Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte, 1. vydání, Praha, Grada Publishing, 2005, 184 s. ISBN 80-247-0870-1

ŘÍČAN, P., PITHARTOVÁ, D.: Krotíme obrazovku: jak vést děti k rozumnému užívání médií, 1. vydání, Praha Portál, 1995, ISBN 80-7178-084-7

SOVÁK, M.: Logopedie předškolního věku. 1. vydání, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 223 s.

ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I.: Klinická logopedie. 2. vydání, Praha Portál, 2007, 615 s. ISBN 978-80-7367-340-6

VYŠTEJN J., Dítě a jeho řeč. Beroun: Baroko & Fox, 1995. ISBN 80-85642-25-5

Internetové zdroje:

Česká televize: Kouzelná školka [cit. 1.2.2011]. Dostupný na WWW:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096128096-kouzelnna-skolka/>

Pětisetletá historie novin [cit. 15.10.2011]. Dostupné na WWW:
<http://www.chytrous.cz/petisetleta-historie-novin/>

Pazderák, J., Košťál I.: Historie televize [cit. 16.10.2011]. Dostupné na
WWW: http://radio.feld.cvut.cz/media/resources/Historie_Televize.pdf

Jiráček, J., Köpplová B.: Mediální technologie: Televize [cit. 16.10.2011].
Dostupné na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/551/MEDIALNI-TECHNOLOGIE---TELEVIZE.html/>

Wikipedie: Magion [cit. 23.10.2011]. Dostupné na WWW:
[http://cs.wikipedia.org/wiki/Magion_\(po%C5%99ad\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Magion_(po%C5%99ad))

Wikipedie: Večerníček [cit. 23.10.2011]. Dostupné na WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%8Dern%C3%AD%C4%8Dek>

Jaké pořady Vaše dítě sleduje? [cit. 5.4.2011]. Dostupné na WWW:
<https://spreadsheets.google.com/viewform?formkey=dDIJaUx3cVJVcDJfdk51RDQ4X3NhbfE6MQ&theme=0AX42CRMsmRFbUy1lZDQ5MzdmZC03OTA5LTQyNTEtOTAyNS1lYjJiMThlYmVlZjM&ifq>

Diskuze: Diplomová práce: Jaké pořady Vaše dítě sleduje? [cit. 14.10.2011]
Dostupné na WWW:
<http://www.rodina.cz/nazor15698276.htm>

Časopisy:

KING, B., Language and Speech: Distinguishing Between Aphasia, Apraxia, and Dysarthria in Music Therapy, Research and Practice. *Music Therapy Perspectives*; 2007

ŠPORCROVÁ, I., ČOUPEK, P., Televize a vývoj řeči v útlém dětství. *Československá psychologie*, 2001, roč. 45, č. 6, s. 513 – 525

ROSENBAUMOVÁ, K., ŠULOVÁ, L., Některé aspekty vlivu sledování televize na dítě. *Československá psychologie*, 2002, roč. 46, č. 3, s. 225 – 233

DOSTÁL, L., Dítě a televize. *Člověk a výchova*, 2004, roč. 8, č. 1/2, s. 42 – 46

VANDERWATER, E., BIKHAM, D., LEE, J., Time Well Spent? Relating Television Use to Children's Free-Time Activities. *Pediatrics*, 2006, Online ISSN: 1098-4275

CHRISTAKIS, D., GARRISON, M., Pre-school Children's Television Viewing in Child Care Setting. *Pediatrics*, 2009, ISSN: 1098-4275

Seznam tabulek

Tabulka 1: S kým dítě sleduje televizi

Tabulka 2: Dítě se dívá na televizi převážně samo: Jakými řečovými obtížemi dítě trpí?

Tabulka 3: Dítě se na pořad dívá s rodičem: Řečové obtíže u dítěte

Tabulka 4: Dítě sleduje pořad převážně samo: Sleduje dítě pořad pravidelně?

Tabulka 5: Dítě se dívá spolu s rodičem: Sleduje dítě pořad pravidelně?

Seznam obrázků a grafů

Graf 1: Pohlaví dítěte

Graf 2: Navštěvuje dítě mateřskou školu?

Graf 3: Dítě sleduje pořad samo: Pozorujete u dítěte řečové obtíže?

Graf 4: Dítě se dívá na pořad s rodičem: Řečové obtíže dítěte

Graf 5: Dítě sleduje televizi samo: Objevily se již dříve obdobné obtíže v rodině?

Graf 6: Děti se dívají na TV s rodičem: Objevily se obdobné obtíže dříve v rodině?

Graf 7: Dítě se na TV dívá samo: Jaké pořady dítě sleduje?

Graf 8: Dítě, které se dívá na televizi s rodičem: Jaké pořady dítě sleduje?

Graf 9: Dítě sleduje pořady převážně samo: Využíváte podněty, které Vám pořad nabízí?

Graf 10: Dítě se na televizi dívá s rodičem: Využití informací a podnětů z pořadu

Graf 11: Dítě sleduje pořad převážně samo: Pozorujete vliv pořadu na řeč dítěte?

Graf 12: Dítě se na pořad dívá spolu s rodičem: Vliv pořadu na dítě

Graf 13: Děti, které se na TV dívají samy: Co se rodičům na pořadu líbí

Graf 14: Děti se na TV dívají s rodiči: Co se rodičům na pořadu líbí

Graf 15: Dítě sleduje TV samo: Co se rodičům na pořadu nelíbí

Graf 16: Děti sledují pořad s rodičem: Co se rodičům na pořadu nelíbí

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník Jaké pořady Vaše dítě sleduje?